

Lidové tradice v hudebních aktivitách v mateřské škole

Gabriela Sikmundová

Bakalářská práce

2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Gabriela Sikmundová**
Osobní číslo: **H18629**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Lidové tradice v hudebních aktivitách v mateřské škole**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o lidových tradicích na Znojemsku.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na začleňování témat o lidových tradicích do kurikula mateřských škol.
Příprava a zpracování sady hudebních aktivit s využitím lidových tradic v podmínkách mateřských škol.
Realizace sady hudebních aktivit ve vybrané mateřské škole.
Evaluace sady hudebních aktivit a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Brettschneiderová, V., & Kubecová, M. (2018). *Taneční činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Fichnová, K., & Szobiová, E. (2012). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál.
- Ilari, B., & Young, S. (Eds.). (2016). *Children's Home Musical Experiences Across the World*. Bloomington; Indianapolis: Indiana University Press.
- Kubecová, M., Pehelová, M., Slavíková, M., Růžičková, V., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe.
- Kupcová, Z., Nádvorníková, H., Růžičková, V., Svobodová, E., & Vondrušková, A. (2016). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Šímanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.
- Šottnerová, D. (2009). *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Libuše Jelénková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. července 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **19. srpna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 1. července 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 9. 2021

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má aplikační charakter a zabývá se využíváním témat lidových tradic v hudebních aktivitách dětí v mateřské škole.

Teoretická část blíže popisuje lidové tradice na Znojemsku a zároveň jejich propojení v hudebních aktivitách v mateřské škole. Dále vymezení teoretických východisek zaměřených na začleňování témat o lidových tradicích do kurikula mateřské školy. Tato část práce popisuje lidové tradice v regionu Znojemska v období zimy a jara.

V praktické části je následně zpracována sada hudebních aktivit zaměřených na využití lidových tradic v podmínkách mateřské školy.

Cílem bakalářské práce je zpracování sady hudebních aktivit zaměřených na lidové tradice z oblasti Znojemska. Sada se skládá z jedenácti aktivit, které byly aplikovány ve vybrané mateřské škole. Tato sada aktivit byla evaluována ve vybrané mateřské škole a z výsledné evaluace byla zpracována doporučení pro praxi mateřské školy. Přínosem práce je samotné využití hudebních aktivit v praxi při realizaci lidových tradic v mateřské škole.

Klíčová slova: lidové tradice, hudební aktivity, region Znojemsko

ABSTRACT

This bachelor's thesis is of applicational character and using the themes of folk traditions in the musical activities of children in kindergarten.

The theoretical section closely defines the tradition in the Znojmo region as well as their interconnection within the musical activities in the kindergarten. Defining theoretical background focused on the integration of topics about folk traditions into the kindergarten curriculum. This part of the thesis describes the folk tradition in the Znojmo region during winter and springtime. The practical part processes a set of musical activities targeted on using the folk traditions in the conditions of kindergarten.

The aim of the bachelor's thesis is to process a set of musical activities targeted at the folk traditions of the Znojmo region. The set is a collection of eleven activities, which were applied in a selected kindergarten. This set of activities was evaluated in the kindergarten and from the obtained evaluation, a recommendation for the praxis of the kindergarten was compiled. The benefit of the work is the usage of the musical activities in the implementation of the folk traditions in the kindergarten praxis.

Keywords: folk traditions, customs, musical activities, Znojmo region

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především paní Mgr. Libuši Jelénkové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a její čas, který mi na konzultacích věnovala. Dále bych chtěla poděkovat paní učitelce v mateřské škole a také dětem, se kterými jsem realizovala sadu aktivit.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně dne 8.8.2021

Gabriela Sikmundová

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH POJMŮ	13
1.1 LIDOVÉ TRADICE.....	13
1.1.1 Lidové tradice na Znojemsku	14
1.1.2 Postní období a masopust	16
1.1.3 Vítání jara a Vynášení smrti	17
1.2 HUDEBNÍ AKTIVITY.....	18
1.2.1 Hudební aktivity v mateřské škole.....	19
1.2.2 Význam hudebních aktivit v předškolním vzdělávání.....	19
2 LIDOVÉ TRADICE V KURIKULU MATEŘSKÉ ŠKOLY	21
2.1 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY.....	21
2.2 VÝZNAM DODRŽOVÁNÍ LIDOVÝCH TRADIC PRO DÍTĚ	22
2.3 REFLEKTOVÁNÍ TÉMAT LIDOVÝCH TRADIC V KURIKULU MATEŘSKÉ ŠKOLY	23
2.4 UPLATNĚNÍ LIDOVÝCH TRADIC V ČINNOSTECH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	24
3 LIDOVÉ TRADICE V HUDEBNÍCH AKTIVITÁCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE ...	26
3.1 REFLEKTOVÁNÍ LIDOVÝCH TRADIC V HUDEBNÍCH AKTIVITÁCH.....	26
3.2 HUDEBNĚ POHYBOVÉ AKTIVITY.....	27
3.3 PĚVECKÉ AKTIVITY	27
3.4 INSTRUMENTÁLNÍ AKTIVITY	29
3.5 POSLECHOVÉ AKTIVITY	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 VYUŽITÍ LIDOVÝCH TRADIC V HUDEBNÍCH AKTIVITÁCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE	32
4.1 SADA AKTIVIT S VYUŽITÍM LIDOVÝCH TRADIC.....	32
4.2 EDUKAČNÍ CÍLE.....	32
4.3 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ	33
4.4 FÁZE REALIZACE.....	33
4.5 SADA AKTIVIT VÁZANÝCH NA TRADICI MASOPUSTU	34

4.5.1	Aktivita 1	35
4.5.2	Aktivita 2	37
4.5.3	Aktivita 3	39
4.5.4	Aktivita 4	40
4.5.5	Aktivita 5	41
4.5.6	Aktivita 6	42
4.5.7	Aktivita 7	43
4.6	SADA AKTIVIT VÁZANÝCH NA TRADICI VÍTÁNÍ JARA.....	44
4.6.1	Aktivita 8	45
4.6.2	Aktivita 9	46
4.6.3	Aktivita 10	47
4.6.4	Aktivita 11	49
5	EVALUACE	50
5.1	SHRnutí PRŮBĚHU AKTIVIT A SEBEREFLEXE	50
5.2	HODNOCENÍ UČITELKOU	51
5.3	POROVNÁNÍ SEBEREFLEXE A HODNOCENÍ UČITELKOU	53
6	DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI.....	55
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	60
	SEZNAM OBRÁZKŮ	61
	SEZNAM TABULEK.....	62
	SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Bakalářská práce je zaměřena na propojení lidových tradic s hudebními aktivitami a jejich vhodným začleněním a využitím v edukačním procesu v mateřské škole. Hlavním cílem této práce je vytvoření sady hudebních aktivit se začleněním lidových tradic.

Teoretická část je rozdělena do několika kapitol, především se zabývá základními lidovými tradicemi. Jsou zde popsány lidové zvyky a tradice, které jsou spjaté s hudebním životem našich předků, zejména na Znojemsku. Dále jsou v teoretické části popsány kurikulární dokumenty a je zde charakterizován Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a význam lidových tradic v životě dítěte. V závěru teoretické části je uvedeno několik konkrétních příkladů a ukázek aktivit, které vhodně začleňují lidové tradice do výchovně vzdělávacího procesu mateřské školy.

V praktické části je zpracována sada hudebních aktivit, zaměřených na využití lidových tradic v podmínkách mateřské školy. Sada aktivit je rozdělena do dvou částí, prostřednictvím aktivit jsou dětem přiblíženy tradice masopustu a jarního období. U jednotlivých aktivit popsán průběh a následná reflexe. Reflexe zahrnuje také návrhy na případné zlepšení a doporučení k průběhu dané aktivity.

Uvedená sada aktivit byla evaluována pomocí dotazníku, předloženého přihlížejícím učitelkám. Z výsledné evaluace byla zpracována doporučení pro praxi v mateřské škole. Vyhodnocení celé praktické části vychází ze sebereflexe a hodnocení učitelek, které se evaluace účastnily.

Prostřednictvím hudebních aktivit lze rozvíjet pohybové dovednosti. Tyto aktivity se však také podílejí na utváření osobnosti. Cílem aktivit, uvedených v praktické části je mimo jiné zachování kulturních hodnot, jejich předávání ze starší generace na mladší. Kdy jindy začít s předáváním těchto hodnot než v předškolním věku.

Důvodem sepsání této práce je také můj osobní vztah k lidovým tradicím, které mám ráda a, společně s mou rodinou, se je snažím udržovat. Tradice pro mne mají vysokou kulturní hodnotu, přinášejí mi radost, zábavu, ale také pocit uspokojení z prožitého času, který věnuji zachování našich tradic a jejich předávání dalším generacím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Tato kapitola přináší náhled na region Znojemsko a jeho tradice, jako je postní období, masopust, vynášení smrti a následné vítání jara. Na úvod je nutné definovat si několik základních pojmů této práce, jako jsou lidové tradice, hudební aktivity a s nimi související pojmy. Závěr kapitoly je zaměřen na hudební aktivity a jejich význam v předškolním vzdělávání.

1.1 Lidové tradice

Pojem tradice pochází z latinského slova tradition, chápáno jako ústní podání, vypravování z dob minulých, předávané z pokolení na pokolení. Tradice tedy nejsou pevně vyhraněny písmem. V minulosti se lidové tradice staly prostředkem k utužení vztahů mezi členy rodiny, ale i obce či celého národa (Šottnerová, 2009).

Lze říct, že jde o soubor společenských tradic, zvyků a svátků vázaných k ročnímu období nebo ke konkrétnímu datu. Každý rok se opakují a každá tradice či zvyk má svoji délku. Lidové tradice se váží převážně s křesťanskými svátky. Tradice lze obecně chápat jako předání myšlenek, norem nebo jisté zažité situace určité skupině lidí. Jde tedy o „předávání kulturních, duchovních, sociálních i materiálních hodnot z generace na generaci“ (Jančář, 2011). Tuto skupinu lidí mohou tvořit jednotlivci, ale také skupina, kterou může být rodina, obec i celý národ.

Pod pojem tradice spadá vědecké poznání, rituály, umění, morální pravidla, ale i recepty na přípravu jídel. Spadá sem i předávání kulturního obsahu např. dočasně platné zvyklosti, který je běžný a obvyklý v dané kultuře. Vliv na lidovou kulturu mělo sociální postavení obyvatel, možnosti venkova, hospodářské a ekonomické potřeby, ale i přírodní podmínky (Šottnerová, 2009).

Lidové zvyky jsou často spjaty s dávnými rituály, které lidé prováděli. Rituály často vznikaly, pokud si lidé nedokázali logicky vysvětlit přírodní jevy a zákony, kterých se báli. Naši předkové se orientovali převážně pomocí cyklů přírody. Vycházeli především z počítání měsíčních cyklů a z pozorování oběhu Slunce kolem země. Z pozorování vycházely různé kalendáře spjaté se zemědělskými pracemi, ke kterým měli naši předci potřebu vykonávat náboženské rituály (Langhammerová, 2004).

České lidové zvyky jsou založeny na pohanské nebo křesťanské tradici. Zvyky se často liší podle kraje. Nejvíce lidových tradic se odehrávalo na vesnicích, kde měli lidé užší vztah

s přírodou. Všem lidem tyto tradice přinášely rozptýlení, dětem a mládeži navíc možnost se scházet, bavit se při chystání i v průběhu události. Ve městech v dnešní době tradice pomalu mizí, ale na vesnicích se je lidé snaží udržovat. Zbylé tradiční obřady byly často převedeny do podoby slavností a festivalů. Lidové zvyky jsou důležité především pro společenskou soudržnost a dodávají lidem pocit sounáležitosti s danou společenskou skupinou (Langhammerová, 2004).

Obyčej lze přiřadit ke slovu zvyk jako jeho nepřímé synonymum. Lidové obyčeje se vyznačují především jako jistý projev, který je přijímán určitou společností. Tato společnost je spojena s určitým kulturním chováním, mravních či estetických norem. Dle Jančáře (2000) je ztotožnění člověka s místní obyčejovou tradicí chápáno jako podstatný znak integrace společenství, ať už se jedná o tradici regionální či etnickou.

Důležitou součástí tradic jsou i lidové písně, které se předávaly z generace na generaci. Lidé si zpívali při každodenních činnostech i při práci. Písní vyjadřovali svůj postoj ke světu, své pocity nebo opěvovali přírodu kolem sebe. V dnešní době se s písněmi setkáváme při různých společenských událostech v určitých lokalitách, kde jsou lidové tradice a zvyky podporovány (Brouček, et.al., 2007).

Pro účely této práce v dalších kapitolách používám pouze termín lidové tradice, který shrnuje všechny tyto pojmy.

1.1.1 Lidové tradice na Znojemsku

Region Znojemsko se nachází na jižní Moravě, spadá do Jihomoravského kraje. Na východě sousedí s okresem Břeclav, na severovýchodě s okresem Brno-venkov a na severozápadě s okresem Třebíč, patřícím ke kraji Vysočina. Oblast jihu Znojemského okresu je omezena rakouskými hranicemi. Příhraniční oblasti jsou lemovány Národním parkem Podyjí, kterým protéká řeka Dyje.

Město Znojmo leží na území jihozápadní části jižní Moravy, poblíž hranic s Rakouskem. Rozprostírá se na levém břehu řeky Dyje. Je druhým největším a nejnavštěvovanějším městem v Jihomoravském kraje. Počet obyvatel žijících ve městě přesahuje 40 tisíc.

Starobylé královské město Znojmo je historickým centrem jihozápadní Moravy. Patří mezi nejstarší česká města, ve kterém zanechala všechna období vývoje viditelné stopy. Hlavní dominantou města je Rotunda sv. Kateřiny z 11. století, pyšníci se zachovalou freskovou výmalbou z 12. století, která zobrazuje historii královského rodu Přemyslovců.

Tato památka byla zařazena mezi národní kulturní památky. Mezi další významné památky tohoto města patří Znojemský hrad, Loucký klášter, kostel sv. Mikuláše a mnoho dalších památek, které jsou zařazeny na seznam kulturních památek České republiky.

Obrázek 1 Okres Znojmsko

Významné historické stopy zanechala v oblasti také druhá světová válka. Od podzimu roku 1938 patřilo Znojmo, podle Mnichovské dohody, do oblasti Sudet a tím pádem propadlo Třetí říši. Znojemský okres byl postupně osidlován Němci. Dodnes zde na vesnicích můžeme vidět nízké, německé sudetské domky.

Významné působení na lidové tradice mělo i německé etnikum, které se zde v období existence Třetí říše objevovalo. Ve Znojmě německé etnikum neslo několik pojmenování např. jako Deutsche Österreicher (rakouští Němci), nebo také Thyaner (Jančář, 2000). Značný vliv německého etnika se projevoval i jazykově, docházelo tak k tomu, že téměř každá vesnice měla vlastní dialekt.

Německé etnikum se příliš neodlišovalo slavením a udržováním jednotlivých zvyků od Čechů. Většina dodržovaných zvyků byla křesťanského rázu, s pohanským podtextem. Ovlivněny byly také slovanskými nebo germánskými obyčejí. V českých zemích mělo již od 9. století křesťanství značný vliv na pohanské rituály. Náboženství a způsob vlády se lišilo od předešlého života v kmenech, lišila se také síť organizace společnosti. Christianizace na českém území probíhala od 9. století a je spojována se vznikem prvních státních útvarů na českém území. Pojila se však také s vysokým nátlakem na obyvatelstvo, které bylo agrárního charakteru. Lidé žili v cyklickém rytmu s přírodou, věřili a byli zvyklí uctívat přírodní božstva, avšak příchodem křesťanství jim tento způsob života byl odebrán a přeorientován na monoteismus.

Na rozdíl od sousedního Slovácka se na Znojemsku nedochovaly tradice v tak hojném počtu. Mapování zvyků na Znojemsku ovlivnilo několik faktorů. Jedna z možností zániku mnohých tradic je odsun původního německého obyvatelstva. Zapsané paměti sudetských Němců mohly odejít s nimi, možné je také zničení zápisu při přesunu válečné fronty a příchodu ruských vojsk.

1.1.2 Postní období a masopust

Masopustní období nemá přesné časově vymezení. Začíná od 7. ledna a trvá až po masopustní úterý, které předchází Popeleční středě, která je pak začátkem velikonočního půstu. Masopust se váže především k měsícům leden a únor. Konec masopustního období je pohyblivý, stejně jako datum Velikonoc. Velikonoční půst, který na masopust navazuje, trvá 40 dní. Tím je tedy masopust pohyblivý a různá může být i jeho délka. Masopust je považován za konec zimního období a také za nový začátek.

Během masopustních dnů se pořádaly různé společenské události, od zabíjaček, tanečních zábav až po svatby. Toto období bylo naplněné veselím a jídlem, neboť postní doba tyto zábavy nepovolovala. Tradice masopustu se udržuje v katolických zemích po celé Evropě i mimo ni. Nejvíce se pojí s křesťanskou vírou.

Každý masopustní den má své pojmenování, podle tradičního dění. Během posledního týdne, který začíná Tučným čtvrtkem, se konaly zabíjačky a hostiny, zakončené postní nedělí. Pondělí, a hlavně úterý posledního masopustního týdne je na Znojemsku nazýváno fašank¹, v jiných oblastech pak končiny, ostatky nebo masopust. V těchto dnech probíhala obchůzka masek po vesnici zakončena taneční zábavou.

Obchůzky masek byly brány jako obřad spojený s magií, mělo jít o předání fyzického doteku. Fyzickým dotekem byla návštěva masek tedy obcházení příbytků po vesnici, dům od domu, což mělo vytvořit magický kruh, pojící celou obec.

Z dochovaných záznamů v obecních kronikách se můžeme dozvědět, že v obcích v okolí Znojma se na konci masopustního týdne scházela mládež k odpolednímu obveselení ve

¹ Z německého slova *Fasching*, tedy karneval. Toto slovo má původ ve středověké Němčině, kdy znělo *vastschanc*, složené ze slov *vast* (=fest) a *schanc* (=Schenk). Ve volném překladu má pak slovo význam *svátek výčepu*.

vybraných domech nazývaných Kaffeekochen, kde se podávala káva, masopustní koblihy a další cukrovinky.

Typickou maskou masopustního průvodu byl Faschingsnarra, tedy masopustní šašek. Ten byl celý začerněný, na sobě měl obrácený kožich a na hlavě starý klobouk. Na rukou měl tlapy, kterými držel vak s uzeným masem. V doprovodu chasy chodil po domech a sbíral různé pokrmy, které mu lidé nabídli. Tyto pokrmy byly určeny pro hostinu na masný čtvrtek. Mezi další obvyklé masky patřily: maska koně, mladík přestrojený za ženu, jezdec na koni a žid. Konec masopustu na Znojemsku byl charakteristický pohřbíváním slaměné masky nebo figuríny. Dnes tento zvyk známe pod pojmem pochování basy.

Po masopustu následoval čtyřicetidenní půst. Postní doba byla určena pro rozjímání a přípravu na dny svátků. V tomto období probíhaly obřady související s příchodem jara. Každá neděle měla své pojmenování: černá neboli liščí, prazná či sazometná, kýchavá, družebná, smrtná a květná. Černá neděle souvisela se smutkem a začátkem půstu. Neděle kýchavá je odvozena od kýchání, na které se má odpovědět Pozdrav tě pán Bůh! Čtvrtá neděle se nazývá družebná, během ní se zvalo na svatby konané v nadcházející měsíc. Nejvýznamnější dvě neděle v postním cyklu byly smrtná a květná, kdy se udržovalo nejvíce zvyků.

1.1.3 Vítání jara a Vynášení smrti

Smrtná neděle bývá čtrnáct dní před svátkem Velikonoc. K této neděli se váže zvyk vynášení smrti, představující symboliku života a smrti s cílem očisty.

Smrt neseme ze vsi – nové léto do vsi.

Smrt plave po vodě – nové léto k nám jede.

Verše vyjadřují podobně kontrastní motiv jako masopust a půst. Během období jara se s motivem života a smrti setkáváme častěji. Začátkem jara bylo zvykem na vesnicích vynášení Moreny, která se stala symbolem zimy, nemoci, smrti tedy všeho zlého, co mohlo lidi potkat během zimního času. Bylo tedy nezbytné, aby lidé Morenu odnesli z vesnice pryč, a mohlo přijít jaro a s ním radost a život.

Svobodná děvčata na tuto neděli zhotovila pannu nazývanou Smrtka, Smrtholka, Mořena, Morena, Morana. Název Morena je odvozen od staroslovanského ženského mýtu smrti. Jednalo se symbolickou figurínu či pannu. Tělo panny bylo tvořeno svazkem slámy, bylo oblečeno do ošklivé látky nevýrazných barev, jako je šedá a černá. Bílou látkou se potáhla vrchní strana slaměného svazku, na látce se černě vyznačily oči, nos a ústa. Využitý materiál

na výrobu Moreny symbolizoval smrt. Děvčata hotovou Morenu po obchůzce vynesla za vesnici, kde ji pálila nebo vhadzovala do potoka či řeky. Tekoucí voda odnesla Morenu jako symbol překonání zimy. Při návratu děvčata obcházela vesnici a přinášela tak do vesnice jaro, symbol obnoveného života.

V dnešní době se Morena zdobí mašlemi, je barevná a honosná. Děvčata obcházejí domy ve vesnici a zpívají říkanku, která je v každé vesnici odlišná. Poslední květná neděle je začátkem velikonočního času neboli pašijového týdne.

1.2 Hudební aktivity

V práci je často ke slovu aktivita využíváno synonymum činnost. Dle Sedláka a Váňové (2013) je hudební činnost považována za komunikaci jedince s hudbou. Komunikace probíhá v percepční, reprodukční či produkční sféře. Je charakterizována psychickými i behaviorálními obsahy. Tyto činnosti probíhají ve dvou rovinách:

- vnější, předmětná – viditelná či slyšitelná podoba vnějších hudebních úkonů, improvizčních, interpretačních a některých kompozičních aktivit,
- vnitřní, psychická – zahrnuje kognitivní a emoční procesy při percepci a hudební kreativitě, vnímání vlastních fyziologických pochodů apod.

Pojem hudební činnost v mateřské škole (dále jen MŠ) lze chápat jako jednotlivé hudební aktivity, které prohlubují hudební cítění každého dítěte. Aktivity nabízí mnoho možností, jak zapojit dítě do hudebního procesu. Hudební výchova klade důraz na jednotlivé hudební aktivity, jako je zpěv, pohyb, poslech a hra na instrumentální nástroje. Hudební výchova má na dítě předškolního věku vysoké estetické působení.

Dle Liškové (2006) se dříve pedagogové zaměřovali na konkrétní činnosti např. tanec, zpěv, hra na hudební nástroje apod. Hudební výchova měla stanovenou časovou dotaci a nebyl tak prostor se dále věnovat hudebním aktivitám. Dnes už jsou hudební aktivity ve všech hudebních oblastech předškolního vzdělávání. Dítě se může během hudebních aktivit, podle svých možností seberealizovat, aktivně se projevit, uplatnit a osvojit si nové poznatky. Během prožívání hudebních aktivit si dítě vytváří základní schopnosti, dovednosti a získává konkrétní hudební zkušenosti (Kulhánková, 2013).

1.2.1 Hudební aktivity v mateřské škole

Dle Burdové (2008) nabízí učitelka dětem přímý styk s hudbou v hudebně výchovném procesu, který je základem hudebního vzdělávání. Tento proces podněcuje dětskou hudební aktivitu, hudebnost, dovednosti a návyky a přináší hudební schopnosti a poznatky o hudbě. Hudební vzdělávání v MŠ probíhá prostřednictvím hudebních činností.

Členění hudebních činností z hlediska psychiky a poznání podle Lasevičové (2004):

- činnosti interpretační – pěvecké, rytmické a rytmicko-pohybové – instrumentální,
- činnosti percepční – sluchové, poslechové,
- činnosti tvořivé.

1.2.2 Význam hudebních aktivit v předškolním vzdělávání

Hudba a všechny aktivity s ní spojené mají pozitivní vliv na vývoj dítěte předškolního věku. K základním hudebním aktivitám v MŠ patří pěvecké aktivity, hudebně pohybové činnosti, instrumentální činnosti, poslech hudby a zpěv. Hudební aktivity napomáhají navodit pozitivní atmosféru podporující relaxaci, zklidnění, motivaci i uvolnění psychického napětí u dětí (Kubecová et al., 2017).

Dítě ve čtyřech letech už má dobré předpoklady pro všestranný hudební rozvoj na úrovni poslechu, zpěvu, pohybu s hudbou i instrumentálních činností (Machů, 2014). Pro dítě předškolního věku má velký význam hra. Hrou dítě dokáže vyjádřit své emoce, realizuje pomocí ní svá přání a slouží k řešení neočekávaných situací (Vágnerová, 2005). Hudební hra je důležitou součástí výchovy dítěte v MŠ, lze ji dělit na hry s rytmem, hry s hudebními nástroji a hry se zpěvem.

Hudba velice ovlivňuje naše prožívání již od narození, kdy dítě reaguje na dané zvuky. Na zvuk dokonce dítě reaguje již před narozením. Nenarozené děti reagují na poslech hudby nebo matčin hlas.

Jako dítě předškolního věku bývá dítě chápáno v období od tří do šesti let. V tomto období je pro dítě nejpřirozenější aktivitou, spojenou s hudbou, pohyb. Tělesný pohyb je důležitý k utváření osobnosti dítěte ve všech oblastech pedagogiky, psychologie, sportovních či uměleckých disciplín. Hudebně pohybové činnosti rozvíjí kreativitu, fantazii, estetické cítění a napomáhají vytvářet vztah dítěte k okolnímu světu. Při skupinových činnostech si dítě utváří pocit sounáležitosti, kooperaci a interakci (Machů, 2014).

Při hudebně pohybových aktivitách u dítěte dochází k několika procesům. Dítě si uvědomuje, že může s ostatními komunikovat pomocí svého těla. K neverbální komunikaci dítě používá převážně mimiku a gestiku. Také dochází k rozvoji a podpoře svalstva. Při tanečních aktivitách je tělo pod úměrnou zátěží. (Machů, 2014)

Hudební podněty u dítěte vzbuzují vnímání a prožívání. Pokud dítě s hudbou prožívá radostnou chvíli, má potřebu se k písni vrátet. Touha dítěte podněcuje k aktivnímu vyhledávání hudebních podnětů. Pokud dítě dokáže písničku zazpívat, naučí se text, dokáže i hudbě naslouchat s porozuměním. Dítě, které samo dokáže zpívat, dokáže i pozorně naslouchat hudbě. „Hudební výchova má vliv na utváření celé dětské osobnosti. V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání není chápána jako samostatná složka výchovy, ale prostupuje všemi vzdělávacími složkami“ (Burianová et al., 2000). Lišková (2006) uvádí, že: „Hudebně-pohybová výchova je v MŠ založena na rozvoji elementárních pohybových dovedností, dbáme především na zachování spontánního projevu dětí a radosti z pohybu.“ Hudba má probudit kladné emoce ve vztahu ke svému okolí, kde děti žijí, svobodu projevu a spontánnost.

2 LIDOVÉ TRADICE V KURIKULU MATEŘSKÉ ŠKOLY

Tato kapitola je zaměřena na lidové tradice a jejich začlenění do předškolního vzdělávání. Význam tradic pro vývoj předškolního dítěte a začlenění do Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) a Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP).

2.1 Kurikulární dokumenty

Pojmem kurikulum „je označován souhrn dokumentů a materiálů vymezujících cíle, obsah a podmínky vzdělávání, instituce a nástroje, kterými se vzdělávání realizuje, a způsoby hodnocení“ (Zormanová, 2014). Do dokumentů kurikula patří dle Zormanové (2014):

- Standardy základního vzdělávání,
- Bílá kniha,
- vzdělávací programy,
- učební osnovy,
- učební plány,
- tematický učební plán,
- metodické příručky a
- učebnice.

Bílá kniha nebo také Národní program rozvoje vzdělávání České republiky je dokument, ze kterého vychází rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Tento dokument byl vytvořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v roce 2001. Dokument se věnuje jednotlivým oblastem vzdělávání. Jsou zde popsány obecné cíle výchovy a vzdělávání, které stanovují jejich hodnotová východiska (Zormanová, 2014).

Vzdělávání v mateřské škole probíhá pomocí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Dalo by se říct, že je hlavním kurikulárním dokumentem, který stanovuje především koncepci, obsah příslušných etap vzdělávání a cíle. Na základě RVP si každá mateřská škola vypracovává svůj vlastní školní vzdělávací program.

Dokument RVP vymezuje hlavní požadavky, podmínky, pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovené cíle mateřská škola projektuje do svých školních vzdělávacích programů, které si vytváří s ohledem na vlastní vzdělávací podmínky. Ve školním vzdělávacím programu by měly být stanovené zásady, jak bude probíhat plánování ve třídách a následně rozpracováno detailně v třídním vzdělávacím programu

mateřské školy. Škola si vytváří stanovené cíle projektu s ohledem na její vlastní vzdělávací podmínky. V ŠVP by měly také být jasně formulované zásady, jak bude probíhat ve třídách plánování, které bude popsáno a rozpracováno ve třídních vzdělávacích programech (Svoboda, et.al., 2010).

Rámcové cíle vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání. Záměr těchto cílů je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je, tak aby na konci předškolního období byla jeho osobnost jedinečná a samostatná. Tyto cíle je potřeba vnímat tak, že směřují ke vzdělání, naplňování a utváření základních klíčových kompetencí dítěte (RVP PV, 2008).

Vzdělávací obsah RVP PV je stanoven pro celou věkovou skupinu od tří do šesti let. Obsah je uspořádán do pěti oblastí: biologická, psychologická, interpersonální, sociálně – kulturní a enviromentální. Ke každé oblasti se pojí její specifický název:

- dítě a jeho tělo
- dítě a jeho psychika
- dítě a ten druhý
- dítě a společnost
- dítě a svět (Smolíková, et.al., 2006)

Tento obsah se sice dělí do několika oblastí, ale naprosto respektuje celistvost osobnosti dítěte. Jednotlivé oblasti na sebe navazují, prolínají se a ovlivňují navzájem. Jedná se především o pomocné schéma pro pedagogy, který by si měl uvědomovat přirozené propojenosti při realizaci RVP PV v praxi.

2.2 Význam dodržování lidových tradic pro dítě

Dle Jančáře (2001): „Člověk má přirozenou potřebu patřit k nějakému etnickému, náboženskému nebo lokálnímu společenství, jehož trvání není jen určitou zárukou kontinuity vývoje, ale i kulturním kapitálem, který umožňuje rychlejší adaptaci na proměny života.“

Lidové tradice a zvyky, týkající se dětí, zahrnují zejména projevy slovesné, hudební, ale i taneční a dramatické. Využívány jsou aktivity spojené s použitím jazyka i bez něj (pohybové aktivity, taneční atd.), které probíhají mezi dětmi a mládeží. Skupiny dětí vznikají přímo v mateřských školách, ale mohou i mimo ně, v mimoškolních zařízeních jako jsou dětská hřiště, parky apod.

Dříve se lidové tradice a zvyky předávaly z generace na generaci, a to převážně ústní formou. Dnes by se dalo říct, že největší vliv na předávání tradic mají dospělí, jen na nich záleží, zda tradice a zvyky u dětí provozují a dále rozvíjí. Jestli rodiče učí lidové písně, pohybové hry, realizují taneční hry a společenské tance, ukazují různé televizní pohádky spojené se zpěvem a pohybovými aktivitami.

Kultura a umění působí na vývoj dítěte od počátku jeho života. Jejich vliv je pro člověka zdrojem hodnot, nových poznatků, bohatých zkušeností a zážitků. Svátky, tradice a jejich oslavy jsou pro děti důležité. Důležité jsou také různé rodinné tradice, ze kterých si dítě odnáší zážitky až do dospělosti, kdy může předat tyto pozitivní emoce dál svým dětem (Římánková, 2020).

Dle Svobodové (2010) je důležité udržovat rituály i v MŠ, přináší to dětem příjemné naladění ve třídě, určitou jistotu a vytvářejí prosociální vzorce a vztahy. Děti si pomocí rituálů upevňují jisté zkušenosti, které přijímají a zvnitřňují, zažívají i pocit sounáležitosti s ostatními dětmi.

Důležitým znakem lidových tradic je, že plní funkci v komunikaci mezi dětmi. Důvodem, proč je důležité realizovat a začleňovat lidové tradice do života dětí, je snaha o komunikaci mezi dětmi a vysvětlení problematických témat jednodušším způsobem. Lidové tradice napomáhají, aby se dítě dokázalo komunikovat s ostatními, snadněji se socializovalo a dále rozvíjelo své schopnosti a dovednosti. Dalo by se říci, že tyto body spadají do tří oblastí: společenské, estetické a do oblasti fyziologického a psychického rozvoje. Významné funkce lidových tradic, dle Hrabalové (1980) jsou: funkce zábavná, výchovná, estetická, identifikační, kontaktu s druhými nebo interakční.

2.3 Reflektování témat lidových tradic v kurikulu mateřské školy

MŠ je jedním z nejvýznamnějších faktorů, který má vliv na utváření vztahu k domovu, poznávání a udržování lidových tradic u dítěte předškolního věku v místě jeho bydliště. Při nástupu dítěte do školy se MŠ stává pro dítě velice významnou z hlediska utváření hodnot a postojů. Dítě navštěvuje instituci skoro každý den, jde tedy o vhodné místo pro poznávání a udržování lidových tradic. Pedagog především učí, ale také vychovává. Může tedy také učit a vychovávat k lidovým tradicím.

Rámcové cíle předškolního vzdělávání rozvíjí každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální. Při práci s dětmi učitelé sledují tyto rámcové cíle (záměry). Dochází tak

k osvojení základních hodnot, na nichž je založena naše společnost. Naplněním rámcovým cílům je třeba děti vést ke schopnosti komunikovat, spolupracovat s ostatními, spolupodílet se na aktivitách, učitel vede děti k sociální soudržnosti a připravuje je na život v multikulturní společnosti. Lidové tradice přispívají k předávání kulturního dědictví, hodnot, tradic a jazyka. Utváří v dětech hodnoty, které jsou spojené s empatií, zdravím, k životnímu prostředí k životu, k pomoci druhým, ke vztahu mezi lidmi.

Tradice a celkově lidová kultura je důležitá pro rozvoj osobnosti dítěte, ve všech pěti základních aspektech: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět (Košťálová, 2006). Dítě získává hodnoty, které společnost vytvořila během několika tisíciletí. Děti se seznámí s výtvary lidí provázaných dovednostmi jejich předků, tedy s řemesly. Dítě se nejvíce setkává s lidovými písněmi, tancem, pohybovými hrami, dále hry se zpěvem, říkadly a hádankami.

V těchto aktivitách je obsažena nejcennější hodnota lidové kultury. Tradice jsou propojeny s radostí, láskou k domovu a k místu, kde žijeme. Prožitek dítěte dodává pocit uspokojení, který má vliv na harmonický rozvoj jeho osobnosti. Uctívání lidových tradic a zvyků utváří vztah k druhým lidem. Tímto způsobem se u dítěte tvoří kladné hodnoty, které si dítě v sobě ponese po celý jeho život.

„To, že se dítě setkává s národními oslavami, zvyky, rituály již v mateřské škole, usnadňuje toto porozumění a přijetí především díky hravosti a zábavnosti, se kterou jsou tyto oslavy dětem předkládány a spojovány“ (Kupcová et al., 2016).

Pomocí hry a aktivit je dítěti umožněno lépe poznat a porozumět filozofii tradic a svátků. Toto poznání napomáhá českým dětem si upevnit národní identitu. Pomáhá ale i dětem z jiných etnických a národnostních skupin. Snáze tak poznávají specifika národa, se kterým se mohou setkat nebo s nimi žít. (Kupcová et al., 2016).

2.4 Uplatnění lidových tradic v činnostech dětí předškolního věku

Vzdělávání v MŠ se řídí rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Tento dokument vymezuje hlavní požadavky, podmínky, pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovené cíle MŠ implikuje do svých školních vzdělávacích programů, které si vytváří s ohledem na vlastní vzdělávací podmínky. Ve školním vzdělávacím programu by měly být stanovené zásady, jak bude probíhat plánování ve třídách. Vzdělávání je následně detailně rozpracováno v třídním vzdělávacím programu MŠ. Škola si vytváří

stanovené cíle projektu s ohledem na její vlastní vzdělávací podmínky (Svoboda, et.al., 2010).

V každé oblasti nalezneme uplatnění lidových tradic. Prostřednictvím dětských her můžeme rozvíjet motoriku a obohatit dětský tvořivý svět. Pomocí lidových hudebně pohybových her se u dítěte rozvíjí základní pohybová příprava. Dítě se učí ke správnému postavení při chůzi, tanci, rozvíjí lokomoční dovednosti, nacvičuje i další pohyby jako je běh či poskoky.

Nejvíce se lidové tradice uplatňují v oblasti sociálně – kulturní, kdy je záměrem především seznámení dětí s kulturou a uměním. Nabízí se nám důležitá příležitost, která seznamuje děti se zvyky a tradicemi z okolí, ve kterém žijí. Oblast seznamuje děti s kulturou a tradicemi i jiných zemí. Přibližuje dětem svátky a slavnosti, které jsou typické pro danou oblast. Možností, jak pracovat s lidovými tradicemi je mnoho. Aktivita se nemusí odehrávat jen v rámci úzkého komunitního kruhu. Lidové tradice je možné využívat v běžném chodu MŠ, ať formou říkanek nebo dětské taneční hry. Lze tedy konstatovat, že lidové tradice vyhovují požadavkům RVP PV. Záleží především na učiteli, jakým způsobem je využije a nakolik jim vymezí prostor ve výchovně vzdělávacím procesu MŠ.

3 LIDOVÉ TRADICE V HUDEBNÍCH AKTIVITÁCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Tato část práce je věnována hudebním aktivitám a jejich dělení. Blíže jsou popsány hudebně pohybové aktivity, pěvecké, instrumentální a poslechové. V závěru této kapitoly nalezneme návrhy využití lidových tradic v hudebních aktivitách v MŠ.

3.1 Reflektování lidových tradic v hudebních aktivitách

Jednotlivé formy lidových tradic hrají důležitou úlohu v životě předškolního dítěte. Zde je navrženo, jak by se dalo pracovat tradicemi ve výchovně vzdělávacím procesu MŠ. Dětská říkadla můžeme zařadit mezi nejrozšířenější lidové tradice v MŠ. Tyto krátké veršované útvary určují např. role jednotlivců pomocí rozpočítadla, která jsou nezbytná při hře. Rýmy nemusí dávat smysl, jelikož jsou často v nahodile skládaných slovech nebo větách.

Dochované dětské lidové písně jsou jednoduché popěvky se satirickým nebo parodickým prvkem. V dětském světě písně i přesto hrají důležitou roli. Dětské písně často doprovázely pohybové hry nebo tance a staly se tak jejich součástí. Dětské písně můžeme dělit do skupin např. halekačky, pasácké písně, dětské koledy, taneční popěvky k rytmickým hrám a jiným událostem (např. písně při draní peří). Lidové písně mají uplatnění především v MŠ. Učitel může využívat při nácvičování besídek a vystoupení k událostem a slavnostem během celého roku (Vánoce, Velikonoce, vítání jara atd.). Lidové písně, které se učí v MŠ vyjadřují lidské pocity nebo mají různé náměty.

Dětské lidové taneční hry jsou také důležitou součástí vzdělávacího procesu. K lidovým tradicím se váží hudebně – taneční činnosti, vyznačují se hrou nebo jejími prvky. Dříve tyto taneční hry probíhaly během práce na poli nebo v přírodě při hlídání dobytka. Hry jsou především spontánní a improvizované doprovázené jednoduchou říkankou nebo popěvkem, který je doplněn pohybem. Charakteristické jsou pro taneční hry taneční kroky, které jsou jednoduchými nebo zrytmizovanými pohyby, kdy popisují děj nebo situaci.

Lidové taneční hry patří k důležitým kulturním hodnotám našeho národa. Pomocí těchto her se děti seznamují s lidovou písní, kulturou a vytvářejí si vztah ke svému národu, a hlavně ke kultuře. Lidové taneční hry opět můžeme využít při nacvičování vystoupení a při různých příležitostech, především k seznámení dětí s tradičními řemesly. V dnešní době už se však tyto hry moc často nevyskytují, což je velká škoda.

3.2 Hudebně pohybové aktivity

Pro děti předškolního věku je tělesný pohyb nejpřirozenější, je také vysoce důležitý při formování jejich osobnosti. Hudební a pohybová složka napomáhá podpořit v dítěti jeho kreativitu, fantazii a vztah sounáležitosti k němu samému i k jeho okolí.

Při hudebně pohybových činnostech se dítě učí základním pohybovým dovednostem, orientaci v prostoru a upevňuje si koordinaci svého těla. Tyto aktivity kladně působí na psychiku dítěte, přináší mu radost především z pohybu, tance a zpěvu. Pozitivní emoce uvolní napětí a potlačí strach (Kulhánková, 2013).

Aktivity propojené s hudbou a pohybem rozšiřují u dětí jejich znalosti z hudebního života. Umožní dětem nejen prožívat hudbu formou zpěvu, ale také se spontánně vyjadřovat prostřednictvím pohybu. Zpěv lze propojit s hrou na tělo a dalšími pohybovými činnostmi. Oblíbené pohybové aktivity jsou dupání, chůze na místě nebo v prostoru či tleskání do rytmu, kdy děti vytváří hudební doprovod. Děti při takové aktivitě procvičují rytmus i metrum, střídání přízvukných a nepřízvukných dob.

„V české výchovné tradici se od dob J. A. Komenského uplatňuje snaha využívat v pedagogice dětské lidové hry se zpěvem, říkadla s pohybem a lidovými zvyky. Zpěv, pohyb a hudba jsou s projevy a emocemi spojeny odpradáвна“ (Kulhánková, 2013).

Další důležitou pohybovou aktivitou je tanec. Pomocí tance rozvíjí hrubou motoriku, schopnost chůze, vnímání prostoru. Dítě se učí hranice svého těla, ale i schopnost spolupracovat s ostatními. V širším kontextu, tanec má svojí sociální složku a dochází tak při něm k předání hodnot a norem společnosti. Prostřednictvím tanečních aktivit lze i změnit vztah mezi učitelem a žákem. Tanec ve výuce můžeme považovat i za součást tzv. holistického přístupu. Při tanci dochází také k rozvoji hrubé motoriky v rámci zlepšení koordinace tělesných pohybů. Pohyb a tanec je nedílnou součástí lidových tradic. Propojení typických pohybů k danému říkadlu, tanci nebo taneční hře, které se dodnes předávají mladší generaci.

3.3 Pěvecké aktivity

Pěvecké aktivity patří mezi nejdůležitější a také nejsnáze realizovatelné hudební aktivity v MŠ. Učitelky mohou využívat tyto aktivity při několika příležitostech. Lze pomocí nich motivovat děti k připravené činnosti, doprovázet zpěvem pohyb dětí, zazpívat během dne jen pro radost nebo před odpoledním odpočinkem. Nejčastěji je pěvecká aktivita využívána

při nácvičku a procvičení písni s využitím metodického postupu, vhodným rozezpíváním, dechovým cvičením atd. Děti v předškolním věku díky zpěvu a dalším hudebních aktivitách získávají pozitivní vztah k hudbě, jejímu poslechu a interpretaci (Kubecová et al., 2017).

Pěvecké aktivity jsou dětem velmi blízké, a proto by měly probíhat v radostné atmosféře. Dítě by mělo být uvolněné a připravené na zpěv, aby nemělo stažené hlasivky. Uvolněné hlasivky dítěte lépe intonují a vytváří tak dokonalejší tony. Zpěv je přirozenou součástí aktivit v MŠ. Během dne si často dítě zpívá a prozpěvuje např. při své hře s panenkou, při vycházce, spontánně tvoří své písni, vymýšlí si slova nebo si hraje s melodikou (Kubecová et al., 2017).

Zpěv napomáhá dobré artikulaci a ke správné výslovnosti. Pomocí pěveckých aktivit poznává dítě vlastnosti tónu, které vydává a zároveň s ním experimentuje.

Při práci s dětmi by si učitelka měla všimnout situací, kdy děti zpívají spontánně své vlastní improvizované písni. Děti by měla za tuto snahu přiměřeně ocenit. Dále by se měla zaměřit na vhodné zařazení dechových cvičení a aktivit principu hraní s rytmem, snažit se u dětí vytvořit správné hrudně-brániční dýchání. Nácviček dýchání je vhodný procvičovat v leže. Učitelka by měla být vhodným pěveckým vzorem a vhodně volit doprovod hrou na hudební nástroj. Měla by také zajistit dostatek pohodové atmosféry a prostoru dětem se vyjádřit (Kubecová et al., 2017).

Metodika pěveckých aktivit

U menších dětí je vhodné se zaměřit na říkadla, kde se intonace hlasu pohybuje v určitém rozsahu tercie např. Kolo, kolo mlýnský. Vhodné je volit přiměřený rozsah tóniny pro děti předškolního věku vzhledem k jednotlivým písni. Je také důležité, aby děti nezpívaly mluveným hlasem, okolo C1 a výš. Učitelka by měla dbát, aby byla při zpěvu ústa dětí do široka otevřena a také na správné držení těla (Kubecová et al., 2017).

Lidové písni předávané z generace na generaci si děti mohou zazpívat i dnes. Motivací může být jejich krásná melodičnost, snadné zapamatování a rytmus písni. Vhodná motivace dokáže naladit a vzbudit zájem dítěte o danou píseň. Učitelka může pro vzbuzení zájmu použít vhodný okruh námětů a podnětů, mezi které patří vyprávění, příběh či obsah písni, poslech veršů s ilustrací, diskuse s dětmi, maňásek nebo doprovod hudebního nástroje. Důležité je, aby si dítě osvojovalo píseň postupně, podle vlastních možností a schopností. Mezi zásady nácvičku nové písni patří vhodná volba tóniny a setrvání v ní po celou dobu

osvojení nové melodie. Pro její udržení děti zpívají několikrát s oporou učitelky i melodickou oporou hudebního nástroje. Pro udržení pozornosti dětí můžeme střídat zpěv kolektivní, skupin nebo jednotlivců. Důležité je časté opakování a upevňování textu i melodie. (Kubecová et al., 2017).

3.4 Instrumentální aktivity

Hra na hudební nástroje zvyšuje u dětí předškolního věku zájem o hudební aktivity. Mohou si samy vyzkoušet hru a snadné ovládání Orffových nástrojů, což představuje pro děti hudební zážitek. Nástroje podporují smysl pro rytmus. Rytmické hry, tanec, zpěv a řeč slouží k rozvoji hudebně pohybového cítění a k přirozenému vyjádření dětí.

Podle Carla Orffa, německého pedagoga a hudebníka 20. století, by mělo být pedagogickou zásadou propojení aktivit hudebních, tanečních i verbálních a výchovy k hudbě již od nejmladšího věku. Orffovy nástroje zahrnují jednoduché bicí nástroje, melodické i nemelodické. Orff nacházel inspiraci v etnických či historických pramenech. K metodice Orffovy školy patří především využití vlastního těla jako hudebního nástroje (dupání, tleskání, pleskání, luskání). Dětem hra s nástroji přináší zkušenost s hudební tvořivostí, objevují a vytvářejí nové zvuky. Při prožívání rytmu si dítě uvědomuje části svého těla a zároveň získává radost z pohybu v rytmu hudby. Při činnosti a úchopu nástroje dochází k posílení a zároveň rozvoji motorické dovednosti (Kubecová et al., 2017).

Přínos instrumentálních aktivit pro dítě spočívá v seznámení s novými nástroji a experimentování s nimi, rozvoji rytmického cítění a sluchového vnímání, rozvoji motorických dovedností, sladění pohybu se zpěvem, vyjádření pocitů a nálad pomocí verbální i nonverbální komunikace, posílení slovní zásoby a rozvoj paměti, pocit souhry a sounáležitosti se skupinou (Kubecová et al., 2017).

Za typické lidové nástroje lze považovat především Orffovy nástroje. Ozembouch, který se používá při masopustním průvodu, je poskládaný z těchto nástrojů. Hráč na ozembouch hraje na jednotlivé Orffovy nástroje. Tyto hudební nástroje se používají jako doprovod k písním.

3.5 Poslechové aktivity

Poslechové aktivity se dělí na poslech živé a reprodukované hudby. Poslech samotné hudby je pro děti obtížné. Hudba spojená s motivací k pohádce nebo s pohybem je pro děti lépe pochopitelná. Spojení hudby s konkrétní činností umožní dítěti vytvořit si konkrétní představu. Poslechové činnosti proto bývají spojovány s dalšími hudebními aktivitami v souvislosti nácvičkou písničky, při pohybových aktivitách, při hře na hudební nástroj atd. Propojením těchto aktivit dítě vedeme k poznávání rytmu, melodie, tempa, dynamiky apod. Pozornost dětí předškolního věku je velice omezená a je nutné jí přizpůsobit délku vybrané písničky. Samotný poslech, pokud je bez dalších aktivit, by neměl přesáhnout 1 až 2 minuty. Při práci s dětmi v MŠ může učitelka využít poslech živé hudby, který je neúčinnější, když je provedený hrou na hudební nástroje. Spojením akustického a vizuálního docílíme hlubšího prožitku.

Dítě v období do šesti let objevuje své smysly. Dochází k plnohodnotnému smyslovému rozvoji a poznání, u dítěte se rozvíjí motorický a sluchový analyzátor. Dochází i k rozvoji sluchově-fonačního spoje, kdy dítě vnímá svůj hlas a dokáže vnímat jeho intonaci (Machů, 2014).

Ve věku pěti až sedmi let probíhá hudební rozvoj dítěte přirozeně a v souladu s dalšími tělesnými a duševními funkcemi dítěte. Hudební schopnosti jsou spjaty s obecnými schopnostmi, ale i s dalšími složkami lidské psychiky. Hudební schopnosti, které jsou v tomto období rozvíjeny: hudební sluch, harmonické a tonální cítění, vnímání rytmu, hudební paměť, představivost, hudební myšlení a emocionální vnímavost pro hudbu (Machů, 2014).

Dítě je tedy schopno k hlasovému projevu v přirozené poloze a rozsahu jeho hlasu. Není ještě však rozvinuté dýchací a svalstvo hrtanu, kdy hlasivkové vazy a úpony se stále vyvíjí. Hlas by tedy neměl být přiměřeně hlasitý a příliš přepínán. (Franěk, 2005)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYUŽITÍ LIDOVÝCH TRADIC V HUDEBNÍCH AKTIVITÁCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Kapitola se věnuje realizaci praktické části, jsou zde vymezeny edukační cíle aktivit. V kapitole je popsán průběh aktivit s následnou reflexí. V závěru kapitoly nalezneme evaluaci a hodnocení celé sady.

4.1 Sada aktivit s využitím lidových tradic

Cílem bakalářské práce je zpracování sady hudebních aktivit zaměřený konkrétně na tradice v podmínkách MŠ. Vybrané aktivity souvisí s lidovými tradicemi převážně v období masopustu a vítání jara. Sada se skládá z 11 aktivit, které byly realizované v MŠ s dětmi předškolního věku. Aktivity probíhaly v jednotlivých časových úsecích, které byly zaměřeny na získání hudebních dovedností a vědomostí týkající se slavnosti masopustu a Vítání jara. Nabídnuté hudební aktivity umožnily dětem vytvořit si představu o tom, jaké tradice a zvyky na Znojemsku souvisí s daným obdobím roku.

Kompletní sada aktivit je rozdělena do dvou měsíců. První část je zaměřena na získání dovedností a vědomostí týkajících se období masopustu. Na první část navazuje soubor aktivit týkající se vynášení smrti a života lidí na vesnici na začátku jara.

4.2 Edukační cíle

Edukační cíle jsou zaměřeny na několik oblastí, jímž je rozvoj hudebních dovedností, rozvoj komunikace a spolupráce, získání dovedností a vědomostí o lidových zvycích a tradicích. Cílem všech aktivit je rozvinout a prohloubit u dětí zájem o lidové zvyky a tradice prostřednictvím vybraných aktivit zaměřujících na získání hudebních dovedností a schopností. Dalšími cíli jsou:

- rozvíjet kritické myšlení,
- osvojit si elementární poznatky,
- podporovat komunikační dovednosti dítěte,
- podporovat spolupráci ve skupině.

4.3 Charakteristika prostředí

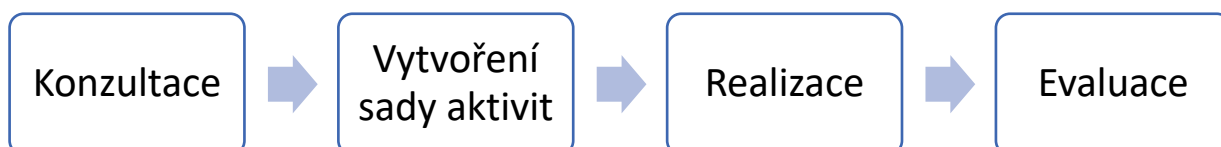
Aktivity proběhly v MŠ nacházející se v Jihomoravském kraji v okrese Znojemska. Škola má k dispozici 3 třídy, které jsou heterogenního uspořádání a navštěvují je děti ve věku tří až sedmi let. Prostory tříd jsou vybaveny nábytkem, hračkami, hudebními nástroji a dalšími potřebnými pomůckami, součástí každé třídy je také televize anebo interaktivní tabule. U každé třídy je sociální zařízení. Logopedická cvičení probíhají v koutku ve třídě Sluníček, kde je umístěna zrcadlová stěna.

Ve vnitrobloku MŠ je umístěna zahrada, rozdělena na dvě části – horní a dolní. V horní části je pískoviště, přístřešek pro hračky, plastová klouzačka stůl a tabule. Ve spodní části je domek na hračky, přístřešek s posezením, tabule, plastové průlezký, pískoviště a houpačky. K dodržování pitného režimu napomáhají pítka, umístěná na zahradě.

Jednotlivé aktivity byly uskutečněny po domluvě s učitelkou, která aktivity pozorovala ve třídě, kde je třináct děvčat a třináct chlapců. U jednoho z chlapců byl doporučen školní odklad z důvodu špatné řeči a vyslovování. Ve třídě probíhá individuální logopedická péče ze strany ředitelky. U dalších devíti předškoláků probíhá individuální příprava na snadný přesun do ZŠ. Ve třídě se neobjevuje žádné dítě s poruchami chování nebo tělesným hendikepem. Jedna holčička má problém s pohybem levé ruky skrze obrnu, která ovlivňuje její jemnou motoriku. U žádného z dětí není diagnostikována porucha učení a tím ani vypracován individuální vzdělávací plán. Některé děti navštěvují samostatně s rodiči logopedické poradny.

4.4 Fáze realizace

Fáze realizace a jejich posloupnost je schematicky znázorněna na obrázku 2.

Obrázek 2 Schematické znázornění fází realizace

Před samotnou realizací a přípravou sady aktivit proběhlo setkání s paní učitelkou v MŠ, kde pracuji a online konzultace s vedoucí bakalářské práce. Na základě konzultací byla vytvořena sada hudebních aktivit, vázána na období masopustu a jara. Prezentované lidové tradice a zvyky byly zvoleny tak, aby vhodně reprezentovaly oblast Znojemska, kde se MŠ nachází.

Aktivita probíhaly v prostředí třídy MŠ, ve které pracuji. Chování dětí během realizace aktivit nebylo ovlivněno přítomností cizí osoby, která by jim byla neznámá. Realizované aktivity probíhaly v dopoledních hodinách se všemi dětmi ve skupině. Snažila jsem se o co nejbližší seznámení s dětmi s lidovými tradicemi. Jak již bylo uvedeno výše, sada aktivit byla rozdělena do dvou částí, první část představovala období masopustu, druhá pak vítání jara. Realizace proběhla v měsících únor a březen, které odpovídají uskutečňování masopustu a vítání jara. Průběžně byla sada aktivit zpracovávána a evaluována přítomnou učitelkou a mnou, jako autorkou aktivit.

4.5 Sada aktivit vázaných na tradici masopustu

Tabulka 1 Sada aktivit vázaných na tradici masopustu

Téma MŠ	Hudební aktivita	Organizační forma	Metody	Pomůcky a prostředky
Zima	Koníčekový tanec	skupinová výuka	vyprávění demonstrace rozhovor	píseň Když jsem byl maličký pacholíček, dřevěné koně
Zima	Šátečekový tanec	skupinová výuka	pozorování demonstrace rozhovor	šátky
Zima	Kloboukový tanec	skupinová výuka	pozorování demonstrace diskuse	klobouky
Zima	Tvorba hudebních nástrojů – Ozembouchu	řízená činnost	rozhovor instruktáž hra	Orffovy nástroje, Ozembouch
Zima	Pohřbívání basy	skupinová výuka	vyprávění rozhovor hra	papírová basa, černá plátina, ozembouch, Orffovy nástroje
Zima	Tvorba masek	řízená činnost	rozhovor instruktáž	výtvarné pomůcky
Zima	Medvěd a Medvědář	řízená činnost	vyprávění dramatizace	maska medvěda, šátek

Hlavním cílem této sady je seznámení dětí se slavnostmi, lidových zvyků a tradic v období masopustu. Prostřednictvím nabízených hudebních aktivit si děti dokáží vytvořit představu o lidových zvycích a tradicích na Znojemsku související s tímto obdobím. Téma je rozděleno do dvou týdnů v měsíci únoru. Během prvního týdne děti získávají dovednosti a vědomosti vázané k období masopustu. Druhý týden se váže k hodování a oslav masopustu. Aktivity probíhaly většinou po dobu dvaceti minut během dopoledních hodin.

Téma Zima vychází z Třídního vzdělávacího plánu, který obsahuje téma na celý týden. Téma vychází z integrovaného bloku Paní Zima čaruje, který je obsažen v ŠVP MŠ. Po celý rok – do přírody krok, ve které realizace probíhala.

Cíle k sadě aktivit jsou zpracovány v tabulce 2.

Tabulka 2 Cíle k sadě aktivit.

Cíle k sadě aktivit	
Z pohledu učitele	Z pohledu dítěte
Představit tradici masopustu.	Popsat tradici masopustu.
Představit lidové tradice v období masopustu.	Charakterizovat lidové tradice v období masopustu.
Rozvíjet hudební dovednosti.	Zopakovat choreografii tance.

Klíčová kompetence k učení: dítě soustředěně pozoruje a všímá si souvislostí, dítě má elementární poznatky o lokální kultuře, které dítě obklopuje

Klíčová kompetence k řešení problému: dítě si všímá dění i problému v jeho okolí, vymýšlí nová řešení problému, při kterém využívá zkušenosti, fantazii a představivost)

V úvodu sady aktivit se zaměřuji na tři lidové tance, které se v současné době vytrácí. Převážně se specifikují svým názvem, jde o koníčkový, šátečkový a klobúkový tanec.

4.5.1 Aktivita 1

Cíl aktivity

Cílem je seznámit děti s lidovou tradicí masopustu, především s tancem, který se tančil při masopustních zábavách. Naučit děti základní jednoduché taneční kroky, charakteristické pro

daný tanec a rozvíjet tak hrubou motoriku. Součástí tance je také píseň, jejíž text se děti naučí.

Průběh aktivity

Děti jsem motivovala pomocí názvu tance a pomůcky - dřevěných koníků. Položila jsem koníky na stoleček a s jedním jsem si začala povídat, co tak asi rád jí, zda rád chodí na procházky. Skupinku děti velice upoutalo povídání, a tak jsem děti pobídla, aby si vyzkoušely, jak se na takovém koni jezdí. Děti si sedly na koberec a postupně si několik dětí vyzkoušelo jízdu na dřevěném koníkovi. Jeden koník mi začal šeptat do ouška, že má moc rád dobroty, a že tuze moc se těší až bude tančit jeho oblíbený tanec, který tančí s kamarády na masopustu. Ptám se dětí tedy zda ví, co to masopust je. Starší děti mi dokázaly odpovědět, že je to karneval, kde jsou masky. Další odpověď byla, že když je masopust, maminka jim upeče koblížky. Dětem jsem vysvětlila, co je to masopust, a co se při něm děje. Poté jsem děti seznámila s textem písně Když jsem byl malúčký pacholíček. Skupince dětí jsem postupně říkala verše písně, které po mě opakovaly a postupně jsem k veršům přidávala jednoduché pohyby. Děti se mě snažily napodobit. Nejdříve děti stály v kruhu a držely si ruce v bok a točily se z jedné strany na druhou. Vybrala jsem čtyři chlapce, kteří dostali dřevěného koně. Ostatní děti se chytly za ruce a vytvořily kruh. Kolem kruhu kruhy běhali chlapci s koňmi. Nejdříve jsem tanec vyzkoušela bez doprovodu písně, následně jsem tiše pustila doprovod, jehož hlasitost jsem postupně zesilovala.

Text písně

Když sem byl malúčký pacholíček,
stúpil mi koníček na malíček.
Jouvej, jouvej, to to bolí,
snad se mi malíček nezahojí.

Čiže sú to koně ve dvoře, ve dvoře
já že s nima žádnen, neoře, neoře
čí že by to byly, moje moje sú
/: oni mně k mej milej donesú:

Hop koničky moje do skoku, do skoku,
budem ležat milej pri boku, pri boku,
něbudem sa modlit Bože otče náš,
pojedeme spolem na sobáš (ukaž frajárka akú máš).

Reflexe

Myslím si, že jsem hrou formou docílila seznámení dětí s tradicí masopustu. Cíle jsem dosáhla zejména pomocí vyprávění o zvycích a tradicích, které popisují v teoretické části práce. Na otázku, co je to masopust mladší děti neuměly odpovědět, starší děti mi však ihned odpovídaly tím, co zažily s rodiči při masopustu či karnevalu. Děti zaujal hlavně dřevěný kůň, kterého si každé z dětí chtělo zkusit. Zpočátku si děti v pohybu s dřevěným koněm nebyly příliš jisté, postupem času si však byly v pohybu stále jistější. Po seznámení s textem písně děti po opakování aktivity zvládaly propojit text písně s pohybem.

Na konci písně jsem se tázala dětí, jak se jim líbil tanec, co by na něm změnily a zda se jim všem povedl. Děti uváděly, že se jim tanec líbí, přidaly by však další zvířata.

Obrázek 3 Koničkový tanec

4.5.2 Aktivita 2

Cíl aktivity

Cílem je naučit děti dokázat sladit pohyb s rytmem a rozvoj spolupráce při tanci.

Průběh aktivity

Tato aktivita navazuje na předešlý tanec. Po raním přivítáním dětí, které seděly v kruhu, jsem děti motivovala k této aktivitě pomocí šátků. Navázala jsem na předešlou aktivitu Koničkového tance. Ptala jsem se dětí, co znamená masopust a jestli si pamatují na tanec,

který tančily. „No jo, vy už znáte ten tanec, protože se tancuje s koňmi, ale kdo ví, o čem se v písni zpívá?“ Starší děti předškolního věku mi dokázaly říci, že si pamatují, co se stalo v písni. Pamatovaly si především refrén písně. Uvázala jsem jeden šátek kolem dřevěného koníka. Následně jsem dětem píseň připomněla.

Vybrala jsem jednoho chlapce, aby obíhal kruh, ve kterém děti seděly. Během opakování textu v kruhu děti držely ruce v bok. Stoupla jsem si a začala jsem naříkat, že mi koník šlápl na malíček. Děti se začaly smát. Pobídla jsem je tedy ať taky si představí, že jim kůň šlápl na palec. Řekla jsem děvčatům, že když jsou tak šikovné, ať chlapcům ováží šátkem ránu. Děvčata obvázála šátkem chlapcům končetiny. Následně jsem děti pobídla, že když už jsou chlapci uzdraveni, můžeme si se šátky zatančit.

Chlapci uchopili dva šátky za jejich konec, do každé ruky jeden. Každého konce šátku se chytlo jedno děvče. Skupinka se točila po kruhu, v rytmu melodie zrychlují nebo zpomalují. Po daném signálu skupinka změní směr. Volila jsem stejnou píseň Když jsem byl malučký pacholíček.

Reflexe

Z reakcí na mé otázky bylo znát, že děti jsou již více seznámeny s tématem masopustu. Menší děti do jisté míry sledovaly nebo opakovaly starší děti. Byla jsem ráda, že děti ihned reagovaly na dané podněty a zajímaly se, co bude následovat. Po skončení tance si dál hrály se šátky. Různě si je uvazovaly nebo házely. Tuto jejich aktivitu jsem zřejmě mohla podpořit tím, že bych dětem ukázala další pohyby, které mohou při písni dělat. Bohužel se mi již nepodařilo získat jejich pozornost, proto jsem je nechala volně si se šátky hrát.

Obrázek 4 Šátečkový tanec

4.5.3 Aktivita 3

Cíl aktivity

Cílem je naučit děti spolupracovat s ostatními, dokázat dále využít získaných dovedností a vědomostí

Průběh aktivity

Motivace probíhala pomocí komunitního kruhu s názvem tance a lidové tradice. Děti nejvíce zaujala odlišnost každého klobouku, které si chlapci sami vybírali. Aktivita probíhala po ranním přivítáním v kruhu. Navázala jsem opět na předchozí tance, ptala jsem se dětí, zda si pamatují, jak se tance jmenují a jak se tančí. Starší děti ihned reagovaly a dokázaly mi správně odpovědět. Dále jsem vedla s dětmi rozhovor, zda ví, při jaké příležitosti takový tance lidé tančili. Popsala jsem dětem vesnické zábavy, a jak se na nic tančilo.

Chlapce jsem rozdělila do menších kruhů. Při Klobúkovém tanci měli chlapci na hlavách klobouky a stáli v kruhu za sebou. Předvedla jsem názorně pohyby. Chlapci svůj klobouk nejdříve zvedli nad hlavu, poté ho předali na hlavu kamarádovi, který stojí vedle něj. Nejprve po směru hodinových ručiček, následně naopak. Během aktivity hrála hudba, která se neustále zrychlovala, chlapci se snažili předávat klobouk podle rychlosti melodie, stále však tak, aby klobouk nespadol na zem. Děvčata stála nebo seděla opodál a tleskala do rytmu.

Reflexe

Zpočátku byli chlapci zmatení, pobídla jsem tedy starší chlapce, aby si předávali klobouk se mnou. Mrzelo mne, že jsem do aktivity nestačila zapojit i děvčata, která mohla tančit s šátky jako v předchozí aktivitě. Chlapci si po opakování aktivity byli v pohybu více jistí.

Obrázek 5 Klobúkový tanec.

4.5.4 Aktivita 4

Cíl aktivity

Cílem je podpořit hudební schopnosti, naučit děti pracovat s hudebními nástroji, popsat a charakterizovat hudební nástroj, rozvíjet komunikační dovednosti.

Průběh aktivity

Do třídy jsem přinesla neúplný stojan na ozembouch. Jeden chlapec držel ozembouch a ostatní děti se k němu přidávaly a zkoušely i další přinesené hudební nástroje, které se na ozembouch připínají. Ptala jsem se dětí, zda ví, jak se hraje na jednotlivé hudební nástroje a zda je dokážou pojmenovat. Ve skupince dětí jsme si ukazovali a poslouchali jednotlivé nástroje. Děti se snažily přidat jednotlivé hudební nástroje na tělo ozembouchu. Dále jsem pobízela děti k diskusi, kde se takový nástroj mohl používat. Seznámila jsem je s tradicí ozembouchu. Vedla jsem rozhovor k tradici masopustního průvodu, kde lidé na tento nástroj hráli. Každé z dětí si vybralo nástroj a zařadilo se do průvodu, v jehož včele byl ozembouch, který nesli dva chlapci. Snažila jsem se děti vést v průvodu, tak aby hrály postupně a chodily za sebou.

Reflexe

Při aktivitě jsem se snažila, děti motivovat k vlastní iniciativě ptát se, co je to za nástroj a k čemu slouží. Starší děti ihned věděly, jak mají využít hudební nástroje i se snažily dál tělo ozembouchu ozdobit. Z aktivity jsem však měla dojem, že děti příliš neoslovila. V průvodu děti nedbaly na ostatní a navzájem se rušily při hraní na hudební nástroje.

Obrázek 6 Hra na ozembouch.

4.5.5 Aktivita 5

Cíl aktivity

Cílem bylo seznámení dětí s tradicí karnevalu, ukázat dětem propojení hudební činnosti s výtvarnou tvořivostí.

Průběh aktivity

Děti si, dle nachystaných šablon, zvolily svou masku. Šablony masek byly převážně zvířata. Při výrobě masky děti použily všechny zvolené pomůcky. Po zhotovení masek děti v komunitním kruhu svou masku představily pomocí dramatizace zvoleného zvířete. Dále se děti seznámily s tradicí masopustního průvodu masek, který následně také vytvořily. Na nahrávku písničky děti po dvojicích chodily do rytmu. Jako učitelka jsem vedla průvod a předváděla jednotlivé pohyby, které děti opakovaly. Děti se snažily chodit do rytmu, tančily v kruhu s kamarády, nejprve doprava a pak doleva. Na závěr děti předváděly jednotlivá zvířata.

Reflexe

Děti si sami volily jednotlivé masky zvířat, nejčastěji si volily šelmy nebo motýly. Chtěla jsem i v této aktivitě použít hudební činnosti, zapojené v spontánním tanci dítěte. Děti se uvolnily a nechaly průchod emocím, to jim napomohlo při ztvárnění svého vybraného zvířete.

Obrázek 7 Tvorba masek

4.5.6 Aktivita 6

Cíl aktivity

Cílem je seznámení s lidovou tradiční maskou, objasnit spojitost tradic v období masopustu, probudit kladné emoce a svobodný projev.

Průběh aktivity

Tato aktivita je navázáním na tvorbu masek. V komunitním kruhu jsem dětem vyprávěla o masopustním průvodu masek, které jsou pro něj typické. Jednou z tradičních masek masopustního průvodu byla maska medvěda, vedeného medvědářem. Motivace probíhala formou pomůcek a vedením rozhovoru s dětmi. Dvě děti předvedly medvěda a medvědáře, jak se tyto masky mohly pohybovat v průvodu. Ostatní děti se přidaly k nim a ztvárnily medvěda. K aktivitě jsem přidala relaxační cvičení s dechem, kdy děti ležely na koberci na zádech, jako malí medvídci, odpočívají a zhluboka se nadechují nosem a vydechují pusou. Děti ležely se zavřenýma očima, během dýchaní jsem jim říkala, co si mají představit. Děti se, tak vydýchaly po dramatizaci medvěda.

Reflexe

Děti navazovaly na předešlou aktivitu. Chtěla jsem především zaujmout děti tradiční maskou, která není obvyklá na dětských karnevalech. Myslím si však, že děti tato maska příliš nezaujala. Snažila jsem se zaujmout příběhem o jejím původu, proč medvěd a medvědář. Mladší děti pozorovaly starší děti, jak se hýbou a napodobovaly je. Starší děti začaly běhat a honit se jako medvědi. Pro nečekanou událost jsem zvolila zapojení relaxačního cvičení s dechem.

Obrázek 8 Medvěd a Medvědář.

4.5.7 Aktivita 7

Cíl aktivity

Cílem je představit tradici pochování basy a rozvíjet spolupráci ve skupině.

Průběh aktivity:

Motivace probíhala pomocí vyprávění o zvyku pohřbívání basy. Děti nejvíce zaujala velká papírová basa a ozembouch, na který si děti mohly postupně vyzkoušet zahrát. Následně se postavily za sebe do průvodu, někteří v průvodu nesli basu nebo měli hudební nástroj. Já jsem držela ozembouch a bubnovala do rytmu. Basu děti položily na koberec a přikryly černou látkou, tak pohřbily basu a ukončily čas masopustu. Začala jsem se děti ptát, zda znají masopustní průvod, kde se odehrává, a kdo v takovém průvodu může jít. Z předešlých aktivit děti věděly, že takový průvod je. Zaměřila jsem se na masky, které v průvodu mohou být. Následně děti začaly napodobovat zvířata a vymýšlet masky, za které by se převlékly.

Reflexe:

Snažila jsem se o co nejjednodušší popis a uchopení této tradice. Myslím, že děti dosud neměly slovo pochování spjaté s pojmem pohřbu a pohřbívání. Někteří si mysleli, že to znamená chovat miminko. Po aktivitě si pod tímto pojmem dokázaly představit co znamená, že basa je pohřbená. Možná děti pochopily smysl smrti v rámci této aktivity. Když jsem se děti ptala, co je smrt, většinou mi povídaly o svých mazlíčcích, které s rodiči pohřbívaly.

Obrázek 9 Pochování basy

4.6 Sada aktivit vázaných na tradici vítání jara

Tabulka 3 Sada aktivit vázaných na období jara

Téma MŠ	Hudební aktivita	Organizační forma	Metody	Pomůcky a prostředky
Jaro	Výroba moreny	řízená činnost	rozhovor instruktáž	tvorba panny z přírodnin, ozdobení panny
Jaro	Vítání jara	skupinová výuka	vyprávění hra rozhovor	Morena
Jaro	Tanec s morenou	skupinová výuka	vyprávění hra rozhovor	figuríny Moreny,
Jaro	Vynášení smrti	Vycházka	dramatizace hra	figuríny Moreny,

Hlavním cílem této sady aktivit je seznámit děti s jarními slavnostmi. Nabízené aktivity umožňují dětem vytvořit si představu o tom, jaké tradice a zvyky na Znojemsku souvisí s tímto obdobím. Tyto lidové tradice se dodnes dodržují ve vesnicích, ale i ve městech. Sada aktivit probíhala ke konci měsíce března. Aktivity probíhaly v dopoledních hodinách v edukačním prostředí MŠ po dobu dvaceti minut.

Téma Jaro vychází z třídního vzdělávacího plánu, který obsahuje téma na celý týden. Téma vychází z integrovaného bloku Jaro dělá pokusy, který je obsažen v ŠVP MŠ Po celý rok – do přírody krok, ve které realizace probíhala.

Tabulka 4 Cíle k sadě aktivit.

Cíle k sadě aktivit	
Z pohledu učitele	Z pohledu dítěte
Představit tradici vynášení smrti.	Popsat tradici vynášení smrti.
Představit lidové tradice v období jara.	Charakterizovat lidové tradice v období jara.
Podpořit rozvoj paměti.	Zopakovat text říkanky.

Klíčová kompetence k učení: dítě soustředěně pozoruje a všímá si souvislostí, dítě má elementární poznatky o lokální kultuře, které dítě obklopuje.

Klíčová kompetence komunikativní: dítě ovládá řeč, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog.

4.6.1 Aktivita 8

Cíl aktivity

Cílem je seznámení s tradicí vynášení smrti a s říkankou, rozvoj tvořivosti a dětské kreativity, poznávání přírodních materiálů.

Průběh aktivity

Motivace dětí proběhla rozhovorem o období jara a výtvarnou činností se skupinkou dětí u stolečku. Děti jsem seznámila s říkankou, kterou děvčata používají při obcházení s Morenou po vesnici. Tímto způsobem jsem děti u stolečku motivovala k výrobě figuríny Moreny.

Výtvarná část proběhla v dopoledních hodinách, kdy měly děti poskytnuty všechny potřebné materiály pro výrobu a ozdobu Moren. Konstrukci figurín tvořily svázané klacíky do tvaru kříže. Děti suchou trávou konstrukci vyplnily. Poté navlékly děti vajíčka na provázek, čímž vytvořily náhrdelník k ozdobě Moreny.

Reflexe

Při výrobě Moreny se dětem nejvíce zalíbila suchá tráva, kterou se snažily modelovat na její tělo vyrobené z klacíků. Při výrobě byl ze suché trávy nepořádek. Dětem se velice líbila aktivita navlékání vajec na provázek. K výrobě se, kromě děvčat zapojilo i několik chlapců, kteří se o daný výrobek aktivně zajímali. Dětem jsem pomáhala s uvazováním a modelací suché trávy, což jsem považovala za, pro děti, náročnější činnost.

Obrázek 10 Výroba moreny.

4.6.2 Aktivita 9

Cíl aktivity

Cílem bylo seznámení dětí s tradicí, která připomíná očekávání jarních dnů, ukázat dětem propojení hudební aktivity s výtvarnou činností

Průběh aktivity

Po přivítání v ranním kruhu jsem motivovala děti pomocí vyrobených figurín Moren. Začala jsem dětem vyprávět k čemu taková Morena slouží. Tradice je spjatá s přivítáním jara a odháněním zimy. Nejprve jsem děti seznámila s první slokou písničky. Při dalším opakování jsem postupně sloky přidávala. Ptala jsem se dětí, zda mají rády zimu, jak to vypadá venku, když je zima apod. Navázala jsem rozhovor, aby se děti zamyslely, co dělaly během zimy naši předci, když jim byla zima, co všechno museli udělat, aby se zahřáli. Během rozhovoru se děti zamýšlely nad těmito otázkami. Nakonec jsem se děti zeptala, zda mají rády zimu, kdy všichni odpověděly, že ne. Pobídla jsem proto děvčata, aby si každá vzala Morenu, za účelem, vyhnání té škaredé zimy a přivítání jara. Děvčata se zařadila do řady s Morenami a obcházela děti, které seděly v kruhu. Zároveň děti v kruhu zpívaly s děvčaty a gesty odháněly zimu a vítaly jaro.

Text písně

Příjde jaro, přijde, bude zase máj, usmívá se slunko, usmívá se háj. Stříbrné své vlny hora vyleje, rozkvete se růže, slavík zapěje. Rozkvete se růže, rozkvete se růže, slavík zapěje.	Rozpuknou se ledy, volný bude proud, na vlnách šumících lodi budou plout. Pole vydá klasy, hojný bude květ, kosa bude řinčet, zpěv radostně znět, kosa bude řinčet, kosa bude řinčet, zpěv radostně znět.
--	--

A ta naše lípa bude zelená,
z větví vonných listí nám na věnce dá.
Ajta, vlasti, plesej, usmívá se háj.
Příjde jaro přijde, budem míti máj.
Příjde jaro přijde, přijde jaro, přijde
budem míti máj.

Reflexe

Dětem se vyrobené Moreny líbily. Zaujaly je především přírodním materiálem a možná také neustále opadávajícími stébly trávy. Při rozhovoru o zimě se zapojily i menší děti, které dokázaly charakterizovat toto období. Starší děti se dokázaly zamyslet nad složitějšími otázkami, například co všechno museli naši předci udělat, aby jim bylo teplo. Děti se snažily odpovídat na tyto otázky. Myslím si však, že i po rozhovoru měly děti představy o zimě v minulosti značně zkreslené. I přes neustále opadávající stébla trávy si děvčata byla při hudební aktivitě jistá svou činností.

Obrázek 11 Vítání jara.

4.6.3 Aktivita 10

Cíl aktivity

Cílem je seznámit děti se slavností vynášení Moreny, seznámení s říkankou, naučit sladit pohyb s rytmem.

Průběh aktivity

Dětem jsem přinesla ukázat velkou Morenu, se kterou chodí po vesnici děvčata. Od vyráběných Moren z předchozí aktivity se liší zejména tím, že není z přírodních materiálů. Během vyprávění o tradici jsem děti seznámila s říkankou. Postupně děti opakovaly verše jedné sloky, ke kterým jsem jim ukázala pohyb. Děti stojí v kruhu a drží se za ruce. Mimo kruh chodí v řadě děvčata a drží vyrobené Moreny. Děti se snaží v rytmu říkanky, nejprve chodit v kruhu doleva a pak doprava. Následně dělají krok vpřed a vzad, kdy kroky opakují. V poslední sloce si děti dřepnou.

Text říkanky

Mořena, Mořena,
kam si klíče děla?
Děla jsem je děla,
k svatému Jíří,
aby nám otevřel,
do nebe dveří.
Svatý Jíří vstává,
zem odmykává,
aby tráva rostla.

Travička zelená,
růžička červená,
všelijaké kvítí,
do věnečku vítí.
Buďte páni veselí,
na tu smrtnou neděli.
Paní mámo krásná,
dala jste nám másla.
Přidejte nám maličko,
aspoň jedno vajíčko.

Reflexe

Při této říkance mi bylo paní učitelkou doporučeno využít hudební nástroje. Naskytuje se možnost rozdělení dětí do tří skupin, kdy první skupina hraje do rytmu na dřívka. Pomocné slovo, které by jim pomohlo hrát do rytmu by bylo mo-ře-na. Druhá skupina by měla další hudební nástroj. Třetí skupina by hrála na bubínek. Vždy by zdůraznily těžkou dobu. Děti, které by neměly hudební nástroj, budou jen říkat říkanku. Možnost je i použít u říkanky šátečkový tanec

Obrázek 12 Morena.

4.6.4 Aktivita 11

Cíl aktivity

Dítě dokáže využít získaných vědomostí, děti dokáží spolupracovat ve skupině a jsou seznámeny s rituálem vynášení smrti.

Průběh aktivity

Průvod začal na školní zahradě MŠ, kde si děti zatančily nacvičenou choreografií z předchozí aktivity na píseň *Přijde jaro, přijde*. Poté si vzaly vyrobené Moreny a začal průvod. Během průvodu děti odříkávaly říkanku *Mořena, mořena, kam si klíče děla?* Říkadlo se několikrát opakovalo. Pauzy během opakování byly různě dlouhé, vyplnily je zvukem dětí s hudebními nástroji. Naše cesta směřovala k potoku, kde děti odstrojily Morenu. Figurínu bez ozdob děti hodily do potoka a další zakopaly do země. Průvodem se vrátily děti zpět do MŠ. Před budovou si děti zatančily na píseň „*Když jsem byl malučký pacholíček*“ jako symbol, že odehaly zimu a přinesly všem lidem do vesnice jaro, zdraví a radost.

Reflexe

Tento symbolický rituál je pro děti vzácný a důležitý pro jejich další rozvoj. Tato aktivita se liší od ostatních prostorem. Děti byly nadšené, měly radost, že přinesly všem lidem jaro. Menší děti se do aktivit zapojovaly méně, starší si lépe pamatovaly texty písní a říkanek, které si osvojily.

Obrázek 13 Vynášení smrti.

5 EVALUACE

V této kapitole se zaměřuji na sebereflexi aktivit z praktické části bakalářské práce. Nalezneme zde dva dotazníky, které byly vyplněny přítomnou učitelkou u průběhu aktivit.

5.1 Shrnutí průběhu aktivit a sebereflexe

Sada aktivit vázaných k lidovým tradicím je tvořena 11 aktivitami, které lze využít při práci s dětmi v MŠ. Vybrala jsem si tradice z období masopustu a počátku jara. Aktivity probíhaly v období měsíce února a března.

Pro realizaci jsem si záměrně vybrala mateřskou školu, ve které tyto slavnosti neprobíhají, abych mohla reflektovat a zjistit vliv těchto aktivit na děti, které neznají tyto konkrétní tradice a zvyky z oblasti Znojemska.

S průběhem u jednotlivých aktivit jsem byla více i méně spokojená. U každé aktivity jsem byla vděčná za motivaci, která mi pomáhala zapojit více dětí a zaujmout je k dané aktivitě.

Pozitivní pro mě byla odezva dětí, kdy vyžadovaly opakování jednotlivých aktivit. Za velmi vydařenou aktivitu považuji první tři aktivity, kdy děti tyto tance chtěly opakovaně tančit.

Nejvíce mě překvapilo, že starší chlapci si broukaly píseň Když jsem byl malučký pacholíček po celý den. Měli radost ze zpěvu a chuť tančit tyto tance.

Za velmi vydařenou aktivitu bych zmínila pohřbívání basy, která děti zaujala nejen z vyprávění o tradici, ale také jejím průběhem. Pro mě samotnou to byl velký úspěch a přínos, když jsem viděla, že děti zaujala tato aktivita. Děti měly radost, že mohou nést basu a hrát na nástroje v průvodu.

Obtížnější pro mě byla aktivita výroba několika Moren, která se váže k aktivitám spjatým s vynášením smrti. Samotná výroba moreny byla pro děti obtížnější, ale s pomocí je zvládly vyrobit. Nejvíce děti zaujal materiál, ze kterého se Morena vyráběla. Všichni si na suchou trávu chtěly sáhnout a přikládat k tělu Moreny.

Během aktivit, které byly zaměřeny na lidové tance, proběhla nejprve motivace dětí k aktivitě. Při první aktivitě jsem použila dřevěné koníky, ty děti zaujali a dále jsem vedla s dětmi rozhovor, abych je více seznámila s tradicí masopustu. Po rozhovoru jsem navázala pozornost dětí k písni. Začala jsem postupně říkat první verše písně a následně děti opakovaly po mě. Nejdříve jsem děti naučila první sloku i s pohybem k písni. Při dalším opakováním aktivity jsem postupně přidávala další sloky. Pohyb jsem předváděla dostatečně

pomalu, aby mě děti zvládly napodobit. Nejprve si zkusily tanec bez hudby a následně se ztišenou hudbou. Po několika opakování si děti tanec i píseň osvojily.

Některým výše uvedeným aktivitám předcházely výtvarné aktivity. Ty měly za význam seznámit děti s danou tradicí, například výroba Moreny. Samotná výtvarná aktivita děti motivovala k jejímu použití při tradici vynášení smrti. Říkadla jsem s dětmi procvičovala i mimo uvedenou aktivitu např. při vycházce nebo odpoledních činnostech.

Samotné přiblížení tradic proběhlo především při aktivitě nebo při vyprávění o jejich historii. Dětem bylo představeno několik tradic, které dětem ukazují měnící se roční období a také důvod proč se ve společnosti udržují.

5.2 Hodnocení učitelkou

Evaluace aktivit proběhla pomocí dotazníku, který vyplnila přihlížející učitelka MŠ. Učitelka byla přítomna u všech aktivit. Aktivity probíhaly v dopoledních hodinách. Po každé aktivitě mi předala zhodnocení nebo doporučení ohledně práce s dětmi. Tyto doporučení také uvádím ve své reflexi u sad aktivit.

Tabulka 5 Hodnocení učitelky k sadě aktivit vázaných na tradici masopustu.

Otázky pro učitelku	„Do jaké míry souhlasíte, či nesouhlasíte s následujícími tvrzeními, týkajícími se právě uskutečněných aktivit?“	
1.	Dozvěděly se děti nové informace o tradicích na Znojemsku? Jsou to relevantní informace pro ně? Bylo by možné je doplnit? Vynechat?	Ano, děti získaly nové informace o tradicích na Znojemsku. Vhodnou formou, kterou p. učitelka zvolila, byly tyto informace pro děti relevantní, bylo by vhodné i tuto tradici prožít spolu s rodiči, ale v důsledku současného omezení nelze.
	Jaké byly nejspíše stanovené cíle?	Hlavním cílem prožívání lidových tradic, zvyků a obyčejů Znojemska, společné prožívání radosti a veselí, poznat netradiční hudební nástroj, zvládnou hudebně pohybové aktivity.
	A byly naplněny?	Ano
	Byly naplněny cíle?	Ano
2.	Co se naučily děti nové různé hudebně-pohybové aktivity?	Cílem bylo pokusit se oživení některých tradičních zvyků, kdy P. učitelka zvolila zejména hudebně pohybové aktivitu. Děti byly seznámeny s písní a tanečky.

3.	Byly aktivity přiměřené věku, jestli zapojily všechny?	Aktivita byla přiměřená věku, Děti zaujala zejména hra na netradiční hudební nástroj a taneček s koníčky ze dřeva.
4.	Vyzkoušely si děti něco nového? Co?	Děti byly seznámeny s netradiční hudebním nástrojem – Vozebouchem – vyzkoušely si, jak se na něj hraje. P. učitelka si vyrobila i velkou papírovou basu, společně si vytvořili masopustní průvod hrou na hudební nástroje – i se kterými jsou v MŠ. Další zajímavou aktivitou pro děti byly tance šátečkový a koníčkový.
5.	Byly zvoleny vhodné Organizační formy?	Byla uplatněna řízená činnost, skupinová výuka, spontánní aktivity.
6.	Byly zvoleny vhodné METODY ?	Ano – metoda vyprávění, rozhovor práce s pomůckami, hudebními nástroji, přírodními materiály. Praktická část – taneček, hra na hudební nástroj, výtvarná činnost.
7.	Jaký je přínos této aktivity pro děti?	Děti byly seznámeny s tradicí Znojma. Poznaly netradiční hudební nástroj, tance, které se dříve tančily a zvyky. Přínosem vidím to, že v dětech byl probuzen zájem o tyto tradice, a že si nesly domů krásný zážitek z prožitého dne.

Tabulka 6 Hodnocení učitelky k sadě aktivit vázaných na tradici vítání jara.

Otázky pro učitelku	„Do jaké míry souhlasíte, či nesouhlasíte s následujícími tvrzeními, týkajícími se právě uskutečněných aktivit?“	
1.	Dozvěděly se děti nové informace o tradicích na Znojmsku? Jsou to relevantní informace pro ně? Bylo by možné je doplnit? Vynechat?	Ano, děti se seznámily s tradicí Vynášení Smrti a s lokální říkankou, která pochází ze znojmského okresu. Jedná se o tradice, které se dodnes zde udržují a jsou v jejich blízkosti. Prožití těchto tradic bylo pro děti velmi přínosné.
	Jaké byly nejspíše stanovené cíle?	Hlavním cílem seznámení lidových tradic v období jara a jejich prožití, pracovat s přírodními materiály, zvládnou propojení říkanky s pohybem, rozvíjet hudební a pohybové dovednosti dětí.
	A byly naplněny?	Ano
	Byly naplněny cíle?	Ano

2.	Co se naučily děti nové různé hudebně-pohybové aktivity?	Děti byly seznámeny s tradicí vynášení smrti, ke kterým vytvořily z přírodních materiálů Morenu. P. učitelka jí použila k několika hudebně-pohybové aktivitám.
3.	Byly aktivity přiměřené věku, jestli zapojily všechny?	Ano, aktivity byly přiměřeny věku. Děti zaujala zejména hra s Morenou a taneček k při vítání jara.
4.	Vyzkoušely si děti něco nového? Co?	Děti si vyzkoušely lidové tradice v období jara a seznámily se s místními říkadly a písněmi. P. učitelka dětem přinesla ukázat Morenu z jedné znojenské obce, společně ve třídě i během vycházky si vytvořili průvod, který doprovázely hrou na hudební nástroje.
5.	Byly zvoleny vhodné Organizační formy?	Byla uplatněna řízená činnost, skupinová výuka, spontánní aktivity, vycházka.
6.	Byly zvoleny vhodné metody ?	Ano – metoda vyprávění, rozhovor práce s pomůckami, hudebními nástroji, přírodními materiály. Praktická část – taneček, hra na hudební nástroj, výtvarná činnost.
7.	Jaký je přínos této aktivity pro děti?	Velkým přínosem pro děti bylo prožití těchto tradic a zvyků z oblasti, kde žijí. Vyzkoušely si tvorbu Moreny, hru na hudební nástroje a seznámí s říkadly.

5.3 Porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou

Největším kladem pro mě bylo, že jsem realizovala sadu aktivit v mně známém prostředí, což mi pomohlo a ulehčilo práci s dětmi. U všech aktivit jsem chtěla motivaci docílit seznámením s lidovými tradicemi. Při své praxi s dětmi jsem si však všimla, že je velmi důležité mít naplánovaný a promyšlený každý krok v rámci realizace aktivit. Když jsem dětem předvedla něco špatně, těžce se mi to napravovalo a odnaučovalo, zejména při nácvičku textu písně nebo říkanky. Chyba byla na mé straně, kdy já sama jsem se měla text pečlivěji naučit. Děti po mě chybu zopakovaly, protože si jí nebyly vědomy, a právě proto se mi i špatně odnaučovala.

Jako motivace k aktivitám byly použity výtvarné činnosti, komunitní kruh, pomůcky, vyprávění a rozhovor, které souvisely s danými tradicemi. Důležité je i klást otevřené otázky, tak aby děti odpověděly nejlépe celou větou a svoji myšlenku či představu více rozvedly.

Další věcí, kterou bych nechtěla opomíjet je to, aby aktivity přiblížily lidové tradice dětem tak, aby se s nimi mohly seznámit a pokusit se je pochopit. Děti některé tradice vnímají jako abstraktní pojem. Dodržováním tradic a jejich uskutečnění v MŠ napomůže k seznámení dětí s tradicemi. Děti mají pocit sounáležitosti s kulturou, ve které žijí.

Aktivít se účastnily děti ve věku od tří do šesti let. Mladší děti vyžadovaly více času k osvojení si dovedností. Snažila jsem se upravit aktivity tak, aby pro ně nebyly tolik náročné.

Realizace sady aktivit probíhala v období nouzového stavu. V případě uvolněnější situace bych se snažila spolupracovat více s rodiči, oslovit a motivovat je, aby se i oni mohli podílet na realizaci aktivit. Rodiče neměli úplnou možnost sdílet aktivity se svými dětmi.

Učitelka se v dotaznících zmiňuje, že děti získaly během aktivit nové informace o tradicích na Znojemsku. Použitá forma byla relevantní v rámci předání informací dětem. Učitelka hodnotí, že zvolené aktivity byly vhodné pro děti předškolního věku. Použité organizační formy metody učitelka dokázala rozpoznat a popsat. Cíle aktivit učitelka dokázala definovat. Aktivity byly zaměřeny na hudební rozvoj dětí pomocí lidových zvyků. Největším přínosem pro děti bylo prožití těchto tradic a vyzkoušení netradičních hudebních nástrojů.

6 DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI

Po zhodnocení celé sady aktivit bych doporučila, pro její další realizaci začít udržovat lidové tradice právě již s dětmi předškolního věku. Udržování tradic je velmi prospěšné pro děti i dospělé. Po rozhovoru s paní učitelkou z MŠ, jsem zjistila, že děti už mnoho nevědí o různých zvycích a tradicích v jejich okolí. Rodiče v nich lidové tradice nepěstují a bohužel v období nouzového stavu nezbyvá moc dalších míst, kde by se mohly s lidovými tradicemi setkat. Pro to je MŠ ideální místo, kde se děti mohou s tradicemi a zvyky setkat.

Lidové tradice a zvyky lze uplatnit během celého roku ve všech vzdělávacích činnostech. Toto téma obsahuje široké spektrum tradic a zvyků, které lze aplikovat pro celý učební plán MŠ.

Děti při seznámení s lidovými tradicemi získávají elementární poznatky, především o historii našich předků a jejich životě. Děti se dozvídají o svých kořenech, ke kterým by měly mít vztah a úctu. Život našich předků nebyl jednoduchý, lidé neměli k dispozici technické vymoženosti, jako jsou stroje na těžkou práci, v domácnosti elektroniku (počítače, telefony) a podobně. Pro děti je těžko představitelný například také nedostatek jídla, o kterém se dozvídají. V době, kdy je jídla nadbytek si děti si neumí představit, že by měly omezené množství potravin.

Tím, že bude MŠ podporovat ve svých učebních plánech lidové tradice a zařadí je do své výuky, obohatí děti hned v několika aspektech. Přípravami a oslavami některých tradic napomáhá MŠ zprostředkovat dětem citové prožitky, které jsou důležité pro jejich další vývoj.

V tématu lidových tradic v hudebních aktivitách získaly děti možnost zvládnout základní hudební a instrumentální dovednosti. Během hudebních aktivit dostaly možnost vyjádřit své pocity prostřednictvím hudby. Dokázaly napodobit pohyb podle jednoduchých pokynů. Během aktivit byla podpořena tvořivost a fantazie. Dítě se zdokonaluje a procvičuje v pohybu, pracovních činnostech, historii, geografii, estetickému a sociálnímu citění.

Pro dítě je velkým přínosem, pokud navštěvuje mateřskou školu, v níž se pedagogové snaží udržet lidové tradice.

ZÁVĚR

V teoretické části jsem se snažila objasnit základní pojmy a vymežit teoretická východiska zaměřených na začleňování témat lidových tradic do kurikula mateřských škol. Zaměřila jsem se na jednotlivé hudební aktivity a formy lidových tradic, které lze vhodně využít v edukačním prostředí mateřské školy. Snažila jsem se především poukázat, jak lze tradice využít a jaké jsou možné vhodné hudební aktivity při práci s dětmi.

Následně jsem popsala lidové tradice v období masopustu a jara, jejich historický význam a způsob, jakým danou tradici lidé na Znojemsku drželi. Seřazeny byly chronologicky, podle období, kdy probíhají. Zaměřila jsem se na jednotlivé formy lidových tradic a snažila se poukázat na jejich propojení s hudebními aktivitami. Teoretické poznatky jsem se snažila, co nejvíce využít v praktické části při konkrétních hudebních aktivitách.

Hlavním cílem práce bylo ukázat na konkrétních hudebně zaměřených aktivitách možnosti realizace a praktického využití lidových tradic a zvyků při práci s dětmi v mateřské škole. Cílem hudebních aktivit bylo upevnit vztah dětí k lidovým tradicím, které se pojí s historií regionu Znojemska. Jednotlivé hudební aktivity byly zpracovány s dalšími činnostmi zaměřenými na rozvoj hudebních dovedností dětí předškolního věku. Jednotlivé aktivity byly voleny, tak aby je dokázaly uchopit i mladší děti předškolního věku. Realizace jednotlivých hudebních aktivit byla začleněna v návaznosti na období dané tradice. Následné zpracování přináší doporučení do praxe.

Přínos mé práce vidím, především v tom, že se mi podařilo začlenit prvky lidových tradic do života dětí v MŠ. Děti získaly vědomosti a dovednosti, se kterými neměly dosud možnost se setkat. Hravou formou se děti seznámily s tradicemi a zvyky, které jsou blízké nám všem. Tato práce se může stát motivací a inspirací pro učitele, které zajímá obohacení vzdělávacího procesu v MŠ. Pouze prostřednictvím předávání našich tradic ze starší generace na mladší se nám může podařit tyto tradice uchovat.

Vytvořená sada aktivit může sloužit učitelům pro inspiraci nebo se také může stát návodem při práci s dětmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Brettschneiderová, V., Kubecová, M. (2018). *Taneční činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
2. Brouček, S., & Jeřábek, R. (Eds.). (2007). *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Mladá fronta.
3. Claycomb, P. (2006). *Školka plná zábavy: kalendář tvořivých her pro předškolní děti*. Praha: Portál.
4. Černá, L. (2012). *Problematika nedostatků v Rámcovém vzdělávacím programu se zaměřením na hudební výchovu*. Ružomberok: KU, Pdf.
5. Fichnová, K., & Szobiová, E. (2012). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál.
6. Franěk, M. (2005). *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum.
7. Hrabalová, O. (1980). Tradiční formy dětského folkloru a možnosti jejich uplatnění v současné společnosti. In Frolec, V., *Dítě a tradice lidové kultury*. Brno: Blok
8. Ilari, B., & Young, S. (Eds.). (2016). *Children's Home Musical Experiences Across the World*. Bloomington; Indianapolis: Indiana University Press.
9. Jančář, J. (2011). *Malý etnologický slovník*. Strážnice: NÚLK.
10. Jančář, J. (2000). *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: NÚLK.
11. Jančář, J. (2001). *Lidová kultura v České republice*. In *Tradice lidové kultury v kulturním vývoji České republiky*. (Vyd. 1). Strážnice: NÚLK.
12. Karinar, J., Hrouzek, V. (1958). *Jižní Morava*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně.
13. Knopová, B. (2005). *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ: (didaktika hudební výchovy)*. Brno: Masarykova univerzita.
14. Kodejška, M. (1991). *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: Karolinum.
15. Kořátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada.
16. Kubecová, M., Pehelová, M., Slavíková, M., Růžičková, V., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe.
17. Kulhánková, E. (2013). *Taneční hry s písničkami* (Vyd. 2). Praha: Portál.
18. Kupcová, Z., Nádvorníková, H., Růžičková, V., Svobodová, E., & Vondrušková, A. (2016). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
19. Langhammerová, J. (2004). *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny.

20. Lišková, M. (2006). *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe.
21. Machů, E. (2014). *Hudební výchova v mateřské škole*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.
22. Mačuda, J. (2015). *Od Hromnic až do Tří králů: zvyky a tradice obcí na Znojemsku*. Břeclav: Malovaný kraj, občanské sdružení.
23. Papírník M. *Bibliografie okresu Znojmo*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.
24. Pokorná, Z. (1980). *Výsledky výzkumu lidové písně v obci Plaveč u Znojma*. Brno:
25. Poledňák, I. (1984). *Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon.
26. Powell, J. (2012). *Jak funguje hudba: průvodce posluchače vědou a psychologii krásných zvuků*. Praha: Dokořán.
27. Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
28. Režný, P. (2008). *Elementární hudební teorie*. Olomouc: UPOL.
29. Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum.
30. Smolíková, K. (2004). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
31. Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál.
32. Svobodová, E. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál.
33. Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál.
34. Šmelová, E. (2004). *Mateřská škola: teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého.
35. Šottnerová, D. (2009). *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico.
36. Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
37. Večerková, E. (2015). *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad.
38. Vysloužil, J. (1995). *Hudební slovník pro každého*. Vizovice: Lípa.
39. Zenkl, L. (1991). *ABC hudební nauky*. Praha: Editio Supraphon.
40. Zormanová, L. (2014). *Obecná didaktika*. Praha: Grada.

Internetové zdroje:

1. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2018. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>
2. *Folklorni-akademie*. Retrieved April 2, 2021, Dostupné z: <https://www.folklorni-akademie.cz/pisnicka/kdyz-jsem-byl-malunky>
3. Římánková, J. (2020). *Rozhovor: Slavnosti a svátky dávají našemu životu řád*. Informatorium, č. 06/20. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/informatorium-3-8/100037/slavnosti-a-svatky-davaji-nasemu-zivotu-rad>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

MŠ Mateřská škola

ZŠ Základní škola

atd. a tak dále

např. například

sv. svaté

tzv. takzvané

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Okres Znojensko	15
Obrázek 2 Schematické znázornění fází realizace.....	33
Obrázek 3 Koničkový tanec.....	37
Obrázek 4 Šátečkový tanec.....	38
Obrázek 5 Klobúčkový tanec.	39
Obrázek 6 Hra na ozembouch.....	40
Obrázek 7 Tvorba masek	41
Obrázek 8 Medvěd a Medvěďář.....	42
Obrázek 9 Pochování basy.....	43
Obrázek 10 Výroba moreny.....	45
Obrázek 11 Vítání jara.....	47
Obrázek 12 Morena.	48
Obrázek 13 Vynášení smrti.....	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Sada aktivit vázaných na tradici masopustu	34
Tabulka 2 Cíle k sadě aktivit.	35
Tabulka 3 Sada aktivit vázaných na období jara	44
Tabulka 4 Cíle k sadě aktivit.	44
Tabulka 5 Hodnocení učitelky k sadě aktivit vázaných na tradici masopustu.	51
Tabulka 6 Hodnocení učitelky k sadě aktivit vázaných na tradici vítání jara.	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky pro učitelku

Příloha P I: Otázky pro učitelku

Otázka pro učitelku	„Do jaké míry souhlasíte, či nesouhlasíte s následujícími tvrzeními, týkajícími se právě uskutečněných aktivit?“	
1.	Dozvěděly se děti nové informace o tradicích na Znojemsku? Jsou to relevantní informace pro ně? Bylo by možné je doplnit? Vynechat?	
	Jaké byly nejspíše stanovené cíle?	
	A byly naplněny?	
	Byly naplněny cíle?	
2.	Co se naučily děti nové různé hudebně-pohybové aktivity?	
3.	Byly aktivity přiměřené věku, jestli zapojily všechny?	
4.	Vyzkoušely si děti něco nového? Co?	
5.	Byly zvoleny vhodné Organizační formy?	
6.	Byly zvoleny vhodné METODY ?	
7.	Jaký je přínos této aktivity pro děti?	